

Functioneren

**VLAAMSE
TRAINERSSCHOOL**
SPORT VLAANDEREN - SPORTFEDERATIES
UNIVERSITEITEN EN HOGESCHOLEN LO

FUNCTIONEREN

REDDING

REANIMATIE

EHBO

Hoofdstuk 1. De wetgeving rond de redder	5
Hoofdstuk 2. Taken en verantwoordelijkheden van de redder	9
Hoofdstuk 3. Veiligheid van de bader	15
Hoofdstuk 4. Waterkwaliteit meten	65
Hoofdstuk 5. De vertrouwensrelatie	79
Hoofdstuk 6. De meldingsplicht	81
Studievragen	84

VLAREM

In deze kader vind je de info terug zoals opgenomen in de VLAREM-wetgeving.
De inhoud van de wetgeving moet wel gekend zijn, niet de letterlijke bewoording van de wetgeving.

TER INFO

De tekst in dit type kader is louter informatief en dient niet gekend te zijn voor het examen.

E-MODULE

In de e-module van dit vak vind je extra oefeningen, aanvullende informatie, verduidelijkende filmpjes, enz.

Bekijk deze via het e-learningplatform VTS Connect (inloggen via www.sport.vlaanderen/vts).

BELANGRIJKE PRAKTIJKVOORBEELDEN

in dit type kader vind je belangrijke voorbeelden uit de praktijk.

HOOFDSTUK 1. DE WETGEVING ROND DE REDDER

1.1. Van ARAB tot VLAREM

VAN ARAB TOT VLAREM

In mei 1888 werd voor het eerst een wet voorzien die toezicht hield op 'gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke inrichtingen'. In 1937 werd voor het eerst een rubriek 'zwemkommen en badinrichtingen' aan deze lijst toegevoegd. Het ARAB (Algemeen Reglement voor Arbeidsbescherming) komt in 1946 tot stand. Richtlijnen die betrekking hebben op de veiligheid in zwemgelegenheden werden rond 1950 opgelegd. Toen bestond al de verplichting om een redder toezicht te laten houden in zwemgelegenheden. In 1970 werden zweminrichtingen opgenomen in het ARAB in de rubriek "gevaarlijk, ongezonde of hinderlijke inrichtingen".

Niet alle normen van het ARAB waren bindend. De provincie kon namelijk eigen uitbatingsvoorwaarden opstellen, die bijgevolg verschilden per provincie. In 1970 werd de grondwet aangepast. Hierdoor kregen de gewesten een eigen regering en wetgevende bevoegdheid. De wet op de staatshervorming van 1980 gaf concreet inhoud aan de overdracht van wetgevende bevoegdheid, onder andere voor het milieu. De regelgeving inzake milieuvergunning werd door het milieudecreet bepaald. Toch zou het nog tot na de derde staatshervorming in 1988 duren, vooraleer er sprake was van een echte milieureglementering. Na de federalisering van België werd deze bevoegdheid overgedragen aan de Vlaamse overheid. De richtlijnen die hierbij van tel zijn, zijn vervat in de VLAREM reglementering (Vlaams Reglement betreffende de Milieuvergunning), die zich baseert op de strengste richtlijnen uit de vijf provincies. Op 6 februari 1991 keurde de Vlaamse Regering het eerste uitvoeringsbesluit goed.

1.2. VLAREM

VLAREM

Met VLAREM I kwam er in 1991 voor het eerst een echte milieureglementering voor zwembaden. Het trad in werking op 1 september 1991.

1.3. VLAREM II en VLAREM II -bis^[*]

VLAREM II EN VLAREM II-BIS

Het tweede uitvoeringsbesluit (VLAREM II) werd in 1992 goedgekeurd door de Vlaamse Regering, maar omdat die geen advies gevraagd had aan de Raad van State, trad het niet in werking. Het werd in 1995 nietig verklaard. De nieuwe tekst van VLAREM II, waarbij wel de juiste procedure gevolgd werd, werd op 1 juni 1995 goedgekeurd. De laatste wijzigingen werden doorgevoerd in 1999. Vanaf dan wordt gesproken van VLAREM II-bis. Het is in voege sinds 1 mei 1999.

[*] VLAREM II, Besluit van de Vlaamse Regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne, Belgisch Staatsblad, 31 juli 1995 – 16/05/2014.

Sinds 1 januari 2001 dienen alle zwemgelegenheden aan het nieuwe reglement te voldoen. Vele zwembadcomplexen moesten de nodige, soms zeer dure, aanpassingswerken laten uitvoeren. Sommige zwembaden konden de kosten niet dragen en dienden zelfs te sluiten.

De VLAREM reglementering werd gestructureerd en geordend volgens doelgroep. Alle artikels die betrekking hebben op zwembaden zijn terug te vinden in hoofdstuk 5.32, afdeling 9. Zowel openlucht- als overdekte zwemgelegenheden (zwembaden, whirlpools, dompelbaden, therapiebaden, plonsbaden) zijn onderhevig aan de reglementering. Ook openwaterzwemgelegenheden en watersportzones in meren, vijvers en dergelijke vallen onder de VLAREM II-bis reglementering.

In het Belgisch Staatsblad van 27 januari 2009 verscheen het Besluit van de Vlaamse Regering van 19 september 2008 met aanpassingen en wijzigingen van VLAREM die kracht van wet hebben vanaf 1 maart 2009:

- De gewijzigde VLAREM bevat een beperkt aantal wijzigingen van de indelingslijst.*
- De sectorale voorwaarden voor zwembaden wordt gewijzigd inzake het toezicht in het algemeen en toezicht bij duikactiviteiten in het bijzonder.*
- Er zijn minder strenge regels voor het sanitair in open zwemgelegenheden waarin enkel duiksport wordt beoefend.*

1.4. VLAREM II-bis en zwemgelegenheden

In de VLAREM reglementering wordt o.a. het volgende vermeld in verband met de veiligheid van de zwembadbezoekers^[*]:

- De exploitant neemt de nodige maatregelen om de veiligheid van de bezoekers te verzekeren.
- De baders staan onder rechtstreeks en constant toezicht van ten minste één redder, die zich uitsluitend aan deze activiteit wijdt en zich permanent in de buurt van de kaden bevindt.
- De redders zijn in het bezit van het Hoger Reddersbrevet van Sport Vlaanderen of van een ander gelijkwaardig getuigschrift goedgekeurd door Sport Vlaanderen. Het afschrift van het brevet of getuigschrift ligt ter inzage van de toezichthoudende ambtenaar op de plaats van de exploitatie.
- De redders worden ten minste éénmaal per jaar geoefend in reddings- en reanimatietechnieken.
- Het getuigschrift van de meest recente bijscholing ligt ter inzage van de toezichthoudende ambtenaar op de plaats van de exploitatie. Bedoelde bijscholing moet erkend zijn door Sport Vlaanderen.
- De inrichting beschikt over een lokaal waar de eerste zorgen kunnen worden toegediend en dat uitsluitend uitgerust is met materiaal voor eerste hulp en reanimatie. Dit lokaal en materiaal is rechtstreeks en gemakkelijk toegankelijk voor de verantwoordelijken. De reanimatie-apparatuur bestaat ten minste uit een systeem voor zuurstoftoediening. Dit apparaat wordt wekelijks op zijn deugdelijkheid onderzocht. De redder is vertrouwd met het gebruik van het aanwezige materiaal.
- Een leerkracht, trainer, lesgever of begeleider van activiteiten in het zwembad, kan een lesgeefactiviteit combineren met de functie van toezichthoudende redder onder de volgende voorwaarden:
 - Hij moet zich constant op de kade bevinden en alle baders die tot een groep behoren rechtstreeks kunnen gadeslaan.
 - Het aantal baders onder zijn/haar toezicht mag maximum 35 bedragen.
 - Hij is in het bezit van het Hoger Reddersbrevet van Sport Vlaanderen of van een ander gelijkwaardig getuigschrift goedgekeurd door Sport Vlaanderen.

[*] VLAREM II (tris) (www.emis.vito.be/navigator)

1.5. Erkende diploma's van redder in Vlaanderen

DE ERKENDE DIPLOMA'S VAN REDDER IN VLAANDEREN ZIJN...

1. Het Hoger Reddersbrevet, afgeleverd sinds het najaar 1988 door het Bloso (LCK of VTS) + recent (<1 jaar) bijscholingsattest
2. Het Internationale Lifesaver Certificate (ILS) of International Pool Lifeguard Certificate (ILS) + recent (<1 jaar) bijscholingsattest
3. Het Bloso- of LCK-getuigschrift van Redder van vóór najaar 1988 + specifiek LCK-bijscholingsgetuigschrift 1989 (betreffende reanimatie en zuurstoftoediening) + recent (<1 jaar) bijscholingsattest
4. Het getuigschrift van KBZRB-Redder + specifiek LCK-bijscholingsgetuigschrift 1989 (reanimatie en zuurstoftoediening) + recent (<1 jaar) bijscholingsattest
5. Het "Gelijkwaardigheidsattest Hoger Redder Vlaamse Trainersschool" + recent (<1 jaar) bijscholingsattest afgeleverd aan:
 - de houders van een Hoger Reddersdiploma van de Provinciale Commissie voor zwem- en reddingsbrevetten van West-Vlaanderen die in officieel dienstverband werkzaam waren vóór 1/8/1995 en die in 1996 een speciale VTS-regularisatiecursus hebben gevolgd
 - de redders die zonder voorafgaande reddersopleiding in officieel dienstverband werkzaam waren vóór 1/8/1995 en die in 1997 een speciale VTS-regularisatiecursus hebben gevolgd
 - de leerkrachten L.O. , ten laatste afgestudeerd in het schooljaar 1995-1996 en tewerkgesteld in één van de officiële onderwijsnetten, die in 1997 (vrij onderwijs) of in 1998 (stedelijk-, provinciaal- of gemeenschapsonderwijs) een speciale VTSregularisatiecursus hebben gevolgd
6. De houders van de onder 3. en 4. vermelde getuigschriften zonder specifiek LCK-bijscholingsgetuigschrift 1989, vanaf het ogenblik dat zij minstens één door Sport Vlaanderen erkende VLAREM-II-bijscholing i.v.m. reanimatie en zuurstoftoediening hebben gevolgd + recent (<1 jaar) bijscholingsattest
7. Het "Brevet (Superieur) de Sauvetage Aquatique" afgeleverd door Adepts en/of de Ligue Francophone Belge de Sauvetage (LFBS) + recent (<1 jaar) bijscholingsattest
8. Het "Hohes Rettungsschwimmerdiplom" afgeleverd door het departement Sport van de Duitstalige Gemeenschap van België + recent (<1 jaar) bijscholingsattest

Het diploma Hoger Redder blijft steeds geldig, maar indien men de functie van redder wenst uit te oefenen als vaste redder, jobstudent redder of redder gecombineerd met lesgever, moet dit vergezeld zijn van een recent bijscholingsattest.

In de VLAREM II wetgeving staat vermeld: "de redders worden ten minste éénmaal per jaar geoefend in de reddings- en reanimatietechnieken". 'Eénmaal per jaar' wordt geïnterpreteerd als éénmaal per kalenderjaar, dus in principe moet een redder zich ten laatste op 31 december bijscholen.

HOOFDSTUK 2. TAKEN EN VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN DE REDDER

2.1. Een redder doet meer dan redden alleen

De benaming 'redder' doet vermoeden dat een redder als hoofdtaak mensen moet redden. In de realiteit is de functie van redder veel uitgebreider. Een redder is een toezichter, is een bemiddelaar, staat in voor de hygiëne en de veiligheid, enz. en is slechts letterlijk 'redder' tijdens een beperkte tijd van zijn aanwezigheid in het zwembad.

In 2012 werden de taken en competenties van de redder in kaart gebracht. Op basis van onderzoek werd een competentiekaart opgesteld door de Universiteit Gent, de Vrije Universiteit Brussel en de Katholieke Universiteit Leuven i.s.m. de Vlaamse Reddingsfederatie, het Netwerk Lokaal Sportbeleid en het secretariaat van de Vlaamse Trainersschool.

Wat zijn de taken van de redder?

We onderscheiden bij de redder drie kerntaken: redden, toezicht houden en onderhoud uitvoeren.

2.1.1. Kerntaak 1: Redden

De redder is in staat om op een adequate en consequente manier mensenlevens te redden, m.a.w. hij herkent snel verdrinkings- en andere noodsituaties, schat de ernst van de situatie in, neemt snel een beslissing en voert een adequate redding uit. Bij verdrinkingsgevaar past hij de correcte reddingstechnieken toe.

2.1.2. Kerntaak 2: Toezicht houden

Een redder houdt op een adequate manier toezicht aan het zwembad, m.a.w. hij waakt over de veiligheid van de zwembadbezoekers en is verantwoordelijk voor het verlenen van hulp aan gekwetste zwembadbezoekers. Hij voorkomt conflicten, lost ze zo nodig op en contacteert indien nodig de gepaste hulpdiensten.

2.1.3. Kerntaak 3: Onderhoud uitvoeren

De redder onderhoudt het zwembad op een verantwoorde manier, m.a.w. hij reinigt het zwembad en de kades en voert kleine technische interventies uit. Hij controleert dagelijks de waterkwaliteit en verwittigt de juiste instanties bij afwijkende waarden.

VIERDE KERNTAAK?

Om deze drie kerntaken correct te kunnen uitvoeren, is een goede fysieke conditie en het kennen van verschillende reddingstechnieken vereist. Dit permanent bijschaven zou je als vierde kerntaak van een redder kunnen zien.

Elk van deze kerntaken vraagt om bepaalde kennis, vaardigheden en attitudes. We focussen ons in deze opleiding vooral op de nodige kennis en vaardigheden om de bezoekers veilig te kunnen laten zwemmen.

REGISTREER ALLE INTERVENTIES

Een register van alle interventies wordt bijgehouden in het EHBO-lokaal. Niet enkel van eerste hulpverlening, maar van alle interventies die je onderneemt.

De essentiële elementen van een melding

Het register of logboek omvat minstens volgende elementen:

- Naam, voornaam en eventueel de contactgegevens van de betrokkenen en eventueel hun begeleiding
- De naam van de persoon die de eerste hulp heeft toegediend
- De plaats, de datum en het uur van het ongeval en van de interventie
- Wat er gebeurd is / vaststellingen van bepaalde feiten
- De aard van de interventie (welke nazorg werd er toegepast?)
- De identiteit van de getuigen: naam en adres

Naast deze elementen kan bijkomende informatie toegevoegd worden zoals:

- Technisch defect
- Overtreding van het inwendig reglement
- Gevolgen van de gebeurtenis
- Oproepen van de gespecialiseerde hulpdiensten: dokter, brandweer, politie, 1-1-2, enz.
- Inlichten van de directie
- Verklaringen van bepaalde personen en hun gegevens
- Enz.

De rapportering

We registeren interventies, om ze in de toekomst te kunnen vermijden en om een verband te kunnen leggen met de verzekering voor arbeidsongevallen.

Bij een ernstig ongeval of overlijden is de zwembadverantwoordelijke wettelijk verplicht dit aan te geven aan de inspectie van Toezicht Volksgezondheid.

De VLAREM-reglementering zegt: "elk overlijden of ernstig ongeval binnen het zwembadgebouw wordt binnen een termijn van 24 uur gemeld aan de gezondheidsinspecteur."

2.2. Aansprakelijkheid in en rond het zwembad

Samenleven veronderstelt het respecteren van afspraken. Een aantal van die afspraken zijn in regels vastgelegd. Deze regels kunnen algemeen zijn en op iedereen van toepassing zijn (voorbeeld: de wegcode of het burgerlijk wetboek) of zeer specifiek voor bepaalde activiteiten gelden (voorbeeld: de exploitatie van zwembaden).

De basisregel is dat je steeds de **regelgeving** (o.m. wetten en decreten) moet respecteren en in alle omstandigheden **zorgvuldig** moet optreden.

In VLAREM II zijn de basisregels over de exploitatie van een zwembad opgenomen. De kennis en het naleven van deze regels vormen een eerste stap om 'goed' te handelen. Dat is echter niet voldoende. Zorgvuldigheid vraagt meer. We vragen, eisen, van iedereen dat ze handelen zoals je dat van een normaal, voorzichtig en redelijk persoon in dezelfde omstandigheden zou mogen verwachten.

2.2.1. Aansprakelijkheid: enkele principes en begrippen

ENKELE BEGRIPPEN OP EEN RIJTJE

Burgerlijke aansprakelijkheid

Wie door zijn fout schade veroorzaakt aan een ander is verplicht deze schade te vergoeden. Er moet aan drie voorwaarden zijn voldaan: er werd een fout gemaakt, een derde lijdt schade en er bestaat een oorzakelijk verband tussen de fout en de schade.

Voorbeeld: De redder van dienst merkt een kind in moeilijkheden te laat op omdat hij – tegen de geldende afspraken in – zijn Facebook-profiel via zijn smartphone aan het aanpassen was. Het kind wordt in coma naar het ziekenhuis afgevoerd en loopt blijvende hersenschade op.

Strafrechtelijke aansprakelijkheid

Naast het vergoeden van de veroorzaakte schade (de burgerlijke aansprakelijkheid) kan een fout ook andere gevolgen hebben. We kunnen gestraft worden voor ons foutieve handelen. Dit kan enkel indien dit handelen als foutief in het strafwetboek is opgenomen en de gepleegde fout ons persoonlijk kan worden aangerekend.

Enkele voorbeelden van misdrijven:

- Een overtreding van een snelheidsbeperking.
- Door een gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg slagen en verwondingen toebrengen aan een derde.

Indien deze misdrijven worden bewezen en aan ons persoonlijke handelen te wijten zijn kunnen de straffen opgenomen in het strafwetboek (vnl. boetes, gevangenisstraffen) worden opgelegd door de strafrechter.

Buitencontractuele aansprakelijkheid

Het basisprincipe van de buitencontractuele aansprakelijkheid is dat eenieder alle schade moet vergoeden die hij door zijn schuld aan een derde veroorzaakt (art. 1382 e.v. B.W.).

Deze buitencontractuele aansprakelijkheid vereist het bewijs van een fout, een schade en een oorzakelijk verband.

Het begrip 'fout' kan ruim geïnterpreteerd worden:

- Een overtreding van een wettelijk of reglementair voorschrift = strafrechtelijke fout.
- Een onzorgvuldig handelen = burgerlijke aansprakelijkheidsfout.

A. Aansprakelijkheid, een kwestie van zorgvuldigheid

Zowel de bezoeker als de zwembadexploitant heeft de verplichting om zorgvuldig te zijn. Het begrip 'zorgvuldigheid' houdt in *handelen zoals dat van een normaal, omzichtig en vooruitziende persoon (in dit geval bv. de bezoeker, exploitant, redder) in dezelfde omstandigheden mag worden verwacht.*

Het onverantwoord of roekeloos handelen van het slachtoffer kan tot gevolg hebben dat hij zelf geheel of gedeeltelijk aansprakelijk kan worden gesteld. Volgende personen begaan een onvoorzichtigheid:

- Een tiener die weet dat zijn zwemcapaciteiten zeer beperkt zijn, maar die zich toch in het duidelijk aangegeven diepe gedeelte van het zwembad begeeft.
- Zwemmers die op de kade lopen met een snelheid die niet aangepast is aan de onvermijdelijk natte vloer.

Hier moet ook rekening worden gehouden met het risicobewustzijn van het slachtoffer. Zo hebben kinderen of minder begaafde personen een geringer inzicht in gevaren. Deze omstandigheid heeft dan ook gevolgen voor het beoordelen van de aansprakelijkheid. Zo zal de aansprakelijkheid van de redder strenger beoordeeld worden wanneer kinderen of minder begaafde personen zich roekeloos gedragen.

Het is in bepaalde gevallen dus mogelijk dat enkel het slachtoffer aansprakelijk gesteld wordt voor de schade die hij heeft opgelopen. Er wordt dan geen aansprakelijkheid ten laste van een derde gelegd. Dit kan eveneens het geval zijn wanneer er sprake is van overmacht.

B. Aansprakelijkheid, een kwestie van zaken zonder gebreken

Behalve het nagaan of het **handelen van een persoon** (de bezoeker, de exploitant, de redder, enz.) foutief was, kennen we ook een **aansprakelijkheid voor zaken**. Dit houdt in dat wanneer een zaak een gebrek vertoont, de eigenaar of houder van deze zaak aansprakelijk is voor de schade die hierdoor aan derden veroorzaakt wordt.

We beschouwen een zaak als gebrekkig indien ze niet beantwoordt aan de rechtmatige verwachtingen die er zijn bij een normaal gebruik ervan. Zo mag je als bader van de vloer en de betegeling van de wanden van een zwembad verwachten dat ze goed zijn aangebracht en dat je zonder hinder of kwetsuren kan zwemmen. Is dat niet het geval dan wordt de zaak als gebrekkig beoordeeld en is de bewaarder van de zaak, in dit geval de exploitant van het zwembad, hiervoor aansprakelijk. Het slachtoffer hoeft niet te bewijzen dat de exploitant nalatig is geweest in het onderhoud van het zwembad. Het loutere feit dat de kuip een gebrek vertoont (bv. afbrokkelingen, oneffenheden, scherpe kanten, enz.), volstaat om zijn aansprakelijkheid te weerhouden. Met betrekking tot gebrekkige zaken is de bewaarder 'vermoedelijk' aansprakelijk.

Indien de opgelopen letsels het gevolg zijn van een oneigenlijk gebruik van de installaties door de baders draagt de exploitant geen verantwoordelijkheid. Hij heeft er dan ook alle belang bij om, indien nodig, de baders duidelijke en volledige gebruiksaanwijzingen te geven en het is dus ook als redder belangrijk om corrigerend op te treden.

De regelgeving verplicht de exploitanten om toezicht op de baders te organiseren.

Het toezicht wordt uitgeoefend door redders en toezichthouders. Een **toezichthouder** hoeft niet aan specifieke voorwaarden te voldoen. Hij is een waarnemer die van op de kade de baders in de gaten houdt. Bij gevaar of mogelijk gevaar waarschuwt hij de redder(s) die dan kan ingrijpen. Een **redder** moet in het bezit zijn van het hoger reddersbrevet van Sport Vlaanderen of een gelijkwaardig getuigschrift. Daarenboven moet hij minstens eenmaal per jaar de reddings- en reanimatietechnieken oefenen. Tijdens een officiële bijscholing Een officieel reddersbijscholingsattest is maximaal één jaar geldig.

Het aantal redders en toezichthouders stijgt vervolgens in functie van de aanwezige baders.

C. De zorgvuldige redder

Eens in het water, kunnen baders erop vertrouwen dat, indien ze in de problemen zouden komen, de toezichthouders en vooral de aanwezige redder(s) op een professionele wijze zullen ingrijpen.

Volgens de rechtbank mag een uitbater van het zwembad zich niet beperken tot de basisregel (bij een bader moet er minstens een redder aanwezig zijn), maar beklemtoont ze verder dat de redder permanent in de buurt van de kade moet zijn en rechtstreeks, constant en uitsluitend toezicht moet houden op de baders (cfr vonnis van 1 december 2004 van de Rechtbank van Eerste Aanleg van Gent).

Bovendien kijkt de rechter ook naar de 'zorgvuldige' taakuitvoering van de redder.

D. Toezicht, ook een taak van begeleiders

Het toezicht moet door de zwembadbeheerder worden georganiseerd. Hij zorgt voor de aanwezigheid van voldoende **redders en toezichthouders**. De aanwezigheid van deze toezichthouders ontslaat **andere begeleiders** van baders echter niet van elke verantwoordelijkheid.

Kinderen, vooral jonge kinderen, vormen een bijzonder risico. Zij zijn vaak niet of onvoldoende in staat om de risico's van hun handelen in te schatten zodat extra waakzaamheid is geboden. Een eerste maatregel om de veiligheid van deze jonge kinderen te verhogen wordt opgelegd in het reglement van interne orde. De VLAREM – regelgeving is duidelijk: kinderen onder de 6 jaar worden slechts toegelaten onder begeleiding van een toezichthoudende volwassene. Elk zwembad kan beslissen om de leeftijd van de kinderen onder begeleiding op te trekken naar bijvoorbeeld 8 of 10 jaar. Kinderen worden begeleid door ouders, leerkrachten, monitoren, enz.

Begeleiding door ouder(s)

De verplichte begeleiding van jonge kinderen houdt dus in dat de begeleider effectief toezicht moet uitoefenen op de kinderen.

Begeleiding door leerkrachten

Bij schoolzwemmen zijn er leerkrachten om een oogje in het zeil te houden. **Hun samenwerking met de aanwezige redders en toezichthouders wordt best vooraf doorgenomen en in bindende afspraken gegoten.** Ontbreken dergelijke afspraken dan zullen de rechtbanken zich geval per geval moeten uitspreken over de juiste draagwijdte van de verplichtingen van redders en leerkrachten.

Begeleiding van jongeren buiten schoolverband

Kinderen en jongeren zwemmen ook zeer veel in groepsverband, los van de schoolcontext. We denken hierbij aan jeugdbewegingen, speelpleinwerking, sportkampen, enz. En ook binnen deze omgevingen is er nog een duidelijk verschil in de mate van betrokkenheid tussen begeleider en kind.

We mogen veronderstellen dat leerkrachten van een school het zwemniveau van hun leerlingen kennen. Minder is dat het geval bij leiders van de jeugdbeweging, maar gezien er wel een opgebouwde relatie is tussen leiders en kinderen, mag men hier veronderstellen dat leiders zich **vooraf voldoende informeren over het niveau van de kinderen** die ze meenemen naar het zwembad.

Nog anders is dit voor monitoren op sportkampen of voor speelpleinwerking, waar een groep kinderen in het zwembad komt die niet per se een band heeft met de begeleiders van de activiteit.

De specifieke kennis van de mogelijkheden en beperkingen van de deelnemers aan een zwempartij is minder aanwezig bij de begeleiders van een speelpleinwerking.

E. Verhuur van de accommodatie aan derden

De veiligheidsverplichtingen van de exploitant moeten altijd worden gerespecteerd.

Ook bij het verhuren van het zwembad voor enkele uren aan clubs of particulieren voor recreatief zwemmen, zwemlessen, trainingen, duiken, waterpolo, waterhockey, enz. zal de exploitant er steeds over waken dat de veiligheid van de bezoekers niet in het gedrang komt. Hij moet steeds strikt de reglementering van VLAREM II respecteren en doen respecteren.

Het is aan te bevelen in de huurovereenkomsten uitdrukkelijk naar het respect voor de regelgeving (VLAREM II) te verwijzen en met enige regelmaat te controleren of de huurder de verplichtingen naleeft en onder andere in voldoende redders en toezichthouders voorziet.

2.2.2. Andere aandachtspunten met betrekking tot aansprakelijkheid

In de volgende paragrafen worden een aantal omstandigheden omschreven waarbij zowel de exploitant als de redder of de toezichthouder aansprakelijk kan worden gesteld omdat hij de bestaande regels niet heeft nageleefd of niet heeft gehandeld volgens het zorgvuldigheidsprincipe, met andere woorden niet deed wat van een voorzichtig en redelijk persoon wordt verwacht.

Buiten het toezicht op de baders kunnen redders en uitbaters onder meer aansprakelijk zijn voor de controle van de waterkwaliteit en het uitvoeren van noodprocedures.

A. Controle op de waterkwaliteit

De aansprakelijkheid van het reddend personeel kan in het gedrang komen bij ongevallen die een gevolg zijn van een slechte waterkwaliteit. Indien het zwembadwater onvoldoende helder is – in die mate dat de bodem van het bassin niet kan gezien worden en een bader kan verdrinken zonder dat het werd opgemerkt door het personeel – kan de redder/toezichthouder aansprakelijk worden gesteld.

Van een redder/toezichthouder wordt verwacht dat hij voldoende alert is om bij onvoldoende helderheid van het water dat deel van het bassin waarvan de bodem niet meer zichtbaar is, niet meer toegankelijk te stellen voor baders, in afwachting dat de beheerder beslist of het zwembad wordt gesloten. Het ontruimen van het bassin waarvan de bodem geheel of gedeeltelijk onzichtbaar is, heeft niets te maken met het feit of de redders al dan niet de waterkwaliteit moeten controleren. De verplichting enkel te laten zwemmen in water met voldoende doorzicht wordt immers opgelegd aan de exploitant van het bad die het nodige moet doen zodat ieder personeelslid snel en gepast zal reageren indien het water troebel is.

In sommige gevallen kan zwembadwater zeer snel troebel worden, bijvoorbeeld bij problemen met filters of bij het aanzuigen van lucht in de leidingen. In voorkomend geval ontruimt de redder/toezichthouder dat deel van het bassin waarvan de bodem onzichtbaar is en controleert hij onmiddellijk of in die zone geen drenkeling op de bodem ligt.

B. Uitvoeren van noodprocedures

Noodprocedures zijn scenario's die duidelijk omschrijven wie wat doet in gevallen die niet tot de normale omstandigheden worden gerekend. In sommige gevallen kan het nodig zijn het zwembad snel te ontruimen. Op zo'n moment moet elk personeelslid weten wat van hem verwacht wordt. Het is belangrijk dat er geen baders achterblijven in de gevarenzone. Als dit wel het geval is, en de bader houdt ietsels over aan de gebeurtenis of overlijdt in het ergste geval, dan kan het reddend personeel aansprakelijk worden gesteld indien zou blijken dat op onzorgvuldige wijze werd geëvacueerd. Een belangrijke basisregel is dus: **de noodprocedures kennen en ze te allen tijde kunnen toepassen**^[*].

[*] Artikel 5.32.8.2.1.7. Procedures: De exploitant beschikt over geschreven procedures waarin de werking onder normale en onder noodomstandigheden wordt beschreven. Die procedures worden jaarlijks geëvalueerd en bijgewerkt. Elk personeelslid bezit een kopie van de procedures en kent de inhoud. De procedures worden ook ter inzage gehouden voor de toezichthouder. zie ook: <https://www.lokaalsportbeleid.be/bestel-de-tweede-editie-van-noodprocedures-in-zwembaden/>

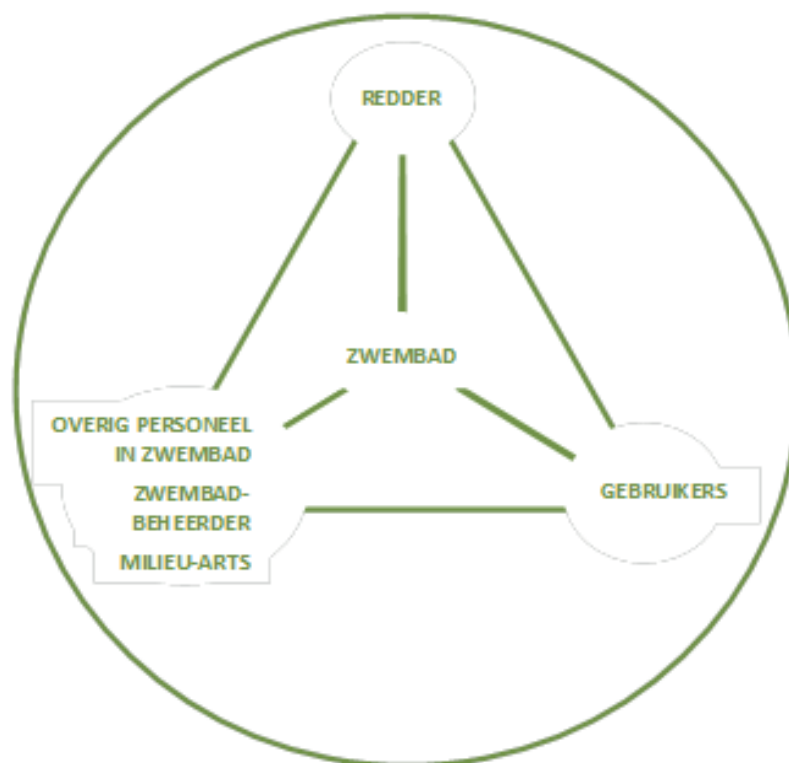
HOOFDSTUK 3. VEILIGHEID VAN DE BADER

Waar water aanwezig is, is het opletten geblazen. Water houdt gevaren in. Bij vele **ongevallen** speelt water – rechtstreeks of onrechtstreeks – een rol: verdrinking, elektrocutie, onderkoeling, uitglijden, enz. Water kan een invloed hebben op het ontstaan van letsels, ziekteverwekkers overdragen, op een of andere wijze het lichaam extra belasten en gezondheidsproblemen uitlokken.

Veiligheid is het creëren van controle op bedreigingen, het creëren van een zekerheid. Veiligheid is een relatief begrip aangezien niets, onder alle omstandigheden, volledig zonder gevaar is. Ook in en rond een zwembad is het nooit helemaal veilig.

De **risico's** in een zwembad tot een minimum **beperken** is een bekommernis van al het zwembadpersoneel en zeker ook de verantwoordelijkheid van de redder. Hij is hiertoe opgeleid. De redder houdt toezicht en bewaakt de veiligheid. Dit vergt een voortdurende zorg en inspanning. Het **preventief handelen** vereist mensenkennis, vakkennis, moreel besef, ervaring en gevoeligheid. Elke bezoeker heeft een invloed op zijn eigen veiligheid en die van anderen. Ook de zwembadbeheerder (die in het intern reglement de gedragsregels voor bezoekers opstelt en via het toezichtsplan en de (nood)procedures de redders stuurt), de milieu-arts (die het naleven van de VLAREM-reglementering controleert) en ander zwembadpersoneel zoals de onderhoudsmedewerker (die instaat voor de hygiëne) en de preventieadviseur (die de werkgever bijstaat met betrekking tot het welzijn van de werknemers op het werk), dragen bij tot een veilig zwembad.

Figuur 1 toont de verantwoordelijken bij de veiligheid in een zwembad en hun onderlinge relatie. **Als één betrokkene zijn verantwoordelijkheid niet opneemt, ontstaat al snel een onveilige situatie.**

Figuur 1. De verantwoordelijken bij de veiligheid in een zwembad en hun onderlinge relatie.

3.1. Toezicht

Bij de uitbating van een zwembad is het van cruciaal belang dat de **veiligheid van de zwemmers** zo optimaal mogelijk bewaakt wordt. **Voldoende en vakbekwaam toezicht** is daarbij onontbeerlijk.

Voor het vereiste toezicht heeft de zwembadbeheerder twee mogelijkheden: ofwel hanteert hij de zogenaamde toezichtsformule ofwel kiest hij voor het toezichtsplan.

In wat volgt, worden alle toezichtsregels van VLAREM op een rijtje gezet en komen de bouwstenen van een toezichtsplan aan bod. Tenslotte worden er enkele aandachtspunten opgesomd voor tijdens schoolzwemmen of wanneer er groepen komen zwemmen.

3.1.1. De toezichtsregels op een rijtje

De baders staan onder **rechtstreeks en constant toezicht van minstens één redder, die zich uitsluitend aan deze activiteit wijdt en zich permanent in de buurt van de kade bevindt**. Het toezicht is aangepast aan het type van installatie en aan de bezettingsgraad van het zwembad.

A. Maximum aantal bezoekers

Het maximum aantal baders – dit zijn personen die zich in het water bevinden – is nooit hoger dan **1 bader per 3 m² wateroppervlakte**. Voor baden met een maximum diepte van 50 cm is één bader per 2 m² wateroppervlakte toegelaten. Dit zijn de basistoezichtsregels.

Weliswaar in functie van de evacuatiewegen, zal het maximum aantal aanwezige bezoekers in de zwemhal nooit hoger zijn dan de som van het maximum toegelaten aantal baders, vermeerderd met maximum 1 persoon per 2,4 m² kade-oppervlakte.

Voorbeeld: In een zwembad dat dieper is dan 50 cm met een wateroppervlakte van 450 m² (= 150 baders) en 240 m² kadeoppervlakte (= 100 personen) mogen er in de zwemhal maximum 250 personen aanwezig zijn waarvan er zich 150 in het water mogen bevinden.

B. Toezicht in baden die nergens dieper zijn dan 1,40 meter

Onverminderd de voorwaarden inzake het maximum toegelaten aantal baders, wordt in zwembaden – met inbegrip van open zwemgelegenheden in meren en vijvers – die niet gebruikt worden als instructiebad en die nergens dieper zijn dan 1,40 meter het aantal toezichthoudende personen berekend zoals weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1. Toezicht in baden die niet gebruikt worden als instructiebad en nergens dieper zijn dan 1,40 meter.

Wateroppervlakte (m ²)	Extra voorwaarden	Maximum aantal baders	Aantal toezicht-houdende personen*
≤ 200	niet van toepassing	3m ² /bader	1
> 200 -500	door de vorm van het bad ligt het volledig in het gezichtsveld van één persoon	94	1
		144	2
		> 144	3

* De hier bedoelde toezichthoudende personen zijn in het bezit van een basisreddersbrevet van Sport Vlaanderen, of van een ander gelijkwaardig getuigschrift goedgekeurd door Sport Vlaanderen, of van een EHBO-brevet afgeleverd door een gemachtigde instelling voor het inrichten van de cursussen EHBO.

IN DE PRAKTIJK

Let op! Indien men in een zwembadcomplex met meerdere baden waarvan er ook dieper zijn dan 1,4 m het toezicht aan de baden die niet dieper zijn dan 1,4 m laat uitoefenen door basisredders, is een volwaardig roulatiesysteem niet meer mogelijk, met als mogelijk gevolg dat de aandacht verslapt.

C. Toezicht volgens de toezichtsformule

Het minimum aantal toezichthoudende personen, waarvan minstens de helft redder is, wordt bepaald volgens de volgende formule (afronden naar beneden):

a) voor de eerste 150 baders:

$$\text{aantal toezichthoudende personen} = \frac{(\text{aantal baders})}{50} + 1$$

b) daarboven, per 150 baders meer, is één toezichthoudende persoon extra nodig.

Minstens de helft (afgerond naar boven) is redder.

Deze regel geldt niet voor baders in baden van minder dan 50 cm diepte.

De toepassing van bovenstaande formule leidt tot het overzicht weergegeven in Tabel 2.

Tabel 2. Aantal toezichthoudende personen volgens de toezichtsformule.

Aantal baders	Totaal aantal toezichthoudende personen	Waarvan minimum aantal redders
1 - 49	1	1
50 - 99	2	1
100 - 149	3	2
150 - 299	4	2
300 - 449	5	3

Bij ieder afzonderlijk bad of risicozone staat minstens één toezichthoudend persoon, ongeacht het resultaat van de in deze paragraaf vermelde formule!

Voor openlucht zwembaden (niet-overdekte circulatiebaden) is de formule dezelfde, maar geldt dat ieder afzonderlijk bad of risicozone in het gezichtsveld ligt van ten minste één toezichthoudende persoon.

Om het toezicht als redder of toezichter te kunnen combineren met lesgeefopdrachten, ook bij duikactiviteiten, zijn bepaalde voorwaarden opgelegd die hier niet verder worden besproken. Bekijk de website van de Vlaamse Reddingsfederatie (www.redfed.be) voor verdere verduidelijking.

D. Toezicht in zwembaden met een toezichtsplan

Tenzij anders vermeld in de milieuvergunning mag de exploitant, in afwijking van de bepalingen omtrent de toezichtsformule, het aantal redders en toezichters berekenen zoals weergegeven in Tabel 3. Deze berekeningswijze mag enkel toegepast worden wanneer de exploitant een toezichtsplan heeft opgesteld en naleeft om de veiligheid van de baders te verzekeren. Dit toezichtsplan ligt ter inzage van de toezichthoudende ambtenaren.

Tabel 3. Toezicht in zwembaden met een toezichtplan.

Wateroppervlakte (m ²)	Extra voorwaarden	Aantal toezichthoudende personen
≤ 200	niet van toepassing	1 redder
> 200	door de vorm van het bad ligt het volledig in het gezichtsveld van één persoon	2, waarvan minstens 1 redder
	door de vorm van het bad ligt het niet volledig in het gezichtsveld van één persoon	3, waarvan minstens 2 redders

Dezelfde regels gelden voor openlucht zwembaden en open zwemgelegenheden.

REDDERS EN TOEZICHTERS

Redders zijn in het bezit van het Hoger Reddersbrevet van Sport Vlaanderen (of van een ander, gelijkwaardig getuigschrift goedgekeurd door Sport Vlaanderen). Ze krijgen minstens eenmaal per jaar oefeningen in reddings- en reanimatietechnieken tijdens een bijscholing. Deze bijscholing moet erkend zijn door Sport Vlaanderen.

Toezichters hebben een signaalfunctie en aan hen worden geen eisen gesteld inzake opleiding. Ze moeten de gediplomeerde redders attent maken op gevaar. Toezichters kunnen ook leerkrachten of onderhoudspersoneel zijn. Belangrijk is wel dat zij kunnen inschatten wanneer iemand in gevaar is en wanneer iemand in gevaar kan verkeren indien een bepaalde activiteit niet wordt stopgezet.

Let op! Toezichthoudende personen bij baden die nergens dieper zijn dan 1,40 meter moeten minimaal een basisredderbrevet of EHBO-brevet hebben.

IN DE PRAKTIJK

Als een redder naar het toilet gaat, met een EHBO-geval bezig is, enz. kunnen er toezichtsproblemen ontstaan. Afhankelijk van het op dat moment benodigde toezicht, zal er dan een redder of iemand van bv. het onderhoudspersoneel (toezichter) bij gehaald moeten worden. Het is belangrijk dat er hier duidelijke afspraken over zijn.

E. Toezichtsplan of toezichtsformule?

Het aantal personen dat volgens de toezichtsformule direct of indirect ingeschakeld moet worden is hoog. Eens het maximaal aantal baders van de diverse baden bekend is, is ook het aantal benodigde personen voor het garanderen van het toezicht bij een maximale bezettingsgraad van het zwembad bekend. Niets belet de zwembadbeheerder echter om zelf een lager maximum aantal baders te hanteren.

De keuze voor het werken met een toezichtplan wordt vaak ingegeven vanuit 'de meest voordelige inzet met betrekking tot de inzet van het aantal personeelsleden', dus vanuit economische overwegingen.

Uitgangspunt blijft echter steeds het waarborgen van de veiligheid van de baders. Dus ook wanneer met toepassing van het toezichtsplan één redder in theorie voldoende is, moet je je afvragen of dat ook in de praktijk voldoende is. Vaak is het aangewezen om toch minstens een extra toezichter in te schakelen.

De keuze voor het één, sluit het ander niet uit. Het is mogelijk om in het toezichtsplan te bepalen wanneer de toezichtsformule en wanneer het toezichtplan toegepast wordt. Zo kan er bijvoorbeeld besloten worden om tijdens ochtendzwemmen, vrij zwemmen en schoolzwemmen het aantal redders en toezichthoudende personen te bepalen volgens het toezichtsplan en tijdens clubzwemmen en bij verhuur van het zwembad volgens de toezichtsformule.

MINIMUM BENODIGD AANTAL REDDERS EN TOEZICHTERS? EEN VOORBEELD...

Situatieschets

Groot bad: 312 m² wateroppervlakte => max. 104 baders

Klein bad: 100 m² wateroppervlakte => max. 33 baders

De toezichtsregel voor baden die nergens dieper zijn dan 1,40 meter is hier niet van toepassing.

Benodigd aantal redders en toezichters volgens toezichtsformule:

- totaal: 2 redders + 1 toezichter

Benodigd aantal redders en toezichters volgens toezichtplan:

Aangezien de oppervlakte meer dan 200 m² bedraagt, moet men nagaan of beide baden al dan niet in het gezichtsveld van één persoon liggen:

- beide baden liggen in het gezichtsveld van één persoon: minstens 2 toezichthoudende personen, waarvan minstens 1 redder.
- beide baden liggen niet in het gezichtsveld van één persoon: minstens 3 toezichthoudende personen, waarvan minstens 2 redders.

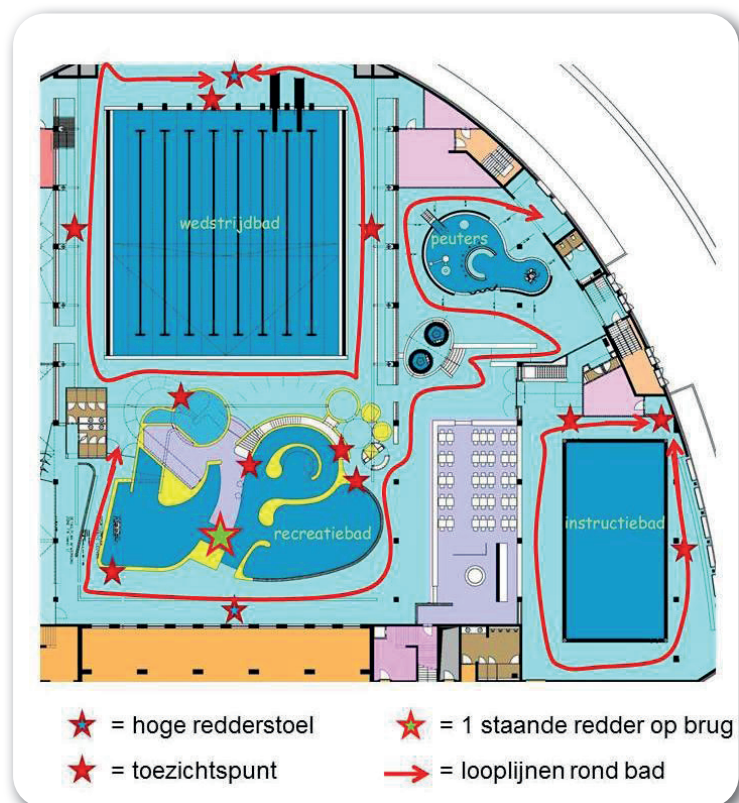
Let op! Of het toezichtplan mag toegepast worden, hangt ook af van de vergunning van het zwembad.

F. Toezichtsplan

Het toezichtsplan beschrijft hoe het toezicht moet gebeuren wanneer de toezichtsformule niet wordt toegepast. Het geeft onderrichtingen hoe het toezicht en de taakverdeling moeten gebeuren in normale omstandigheden. Als redder moet je hiervan goed op de hoogte zijn.

Een goed toezichtsplan, dat **zwembadspecifiek** (aantal en soorten baden) is, is opgesteld in overleg en op basis van ervaring. Volgende elementen komen daar in aan bod:

- **Plattegrond** van het zwembad met aanduiding van plaatsen van de redders, het EHBO-lokaal, de redderscommandopost, het aantal baden en recreatieve elementen, de ligging en vorm, de diepte van het bad, welke communicatiemiddelen bevinden zich waar (bv. gebruik van walkietalkie).
- **Wie** (hoeveel redders van dienst) staat waar en wanneer (invloed bezetting)
- **Wat** mag (welke taken zijn in welke omstandigheden combineerbaar) en wat moet tijdens het toezicht (bv. route en timing van patrouilleren)
- Parameters die het toezicht verder bepalen (bv. bezoekersgroep, zwemactiviteiten, vorm bassin), het maximum aantal baders tijdens publiek zwemmen, schoolzwemmen, zwemmen van verenigingen of particulieren buiten de openingsuren voor publiek zwemmen, telkens rekening houdend met de bezetting van de toezichthoudende personen
- **Veiligheidsafspraken** (gebruik van recreatieve voorzieningen, aflossing van personeel, toiletbezoek, maaltijd, wondverzorging (=> wie waarschuwt je wanneer je je post of het zwembad even moet verlaten), beperking bezoekers, toepassing van het huishoudelijk reglement, doorschuifstelsel).
- **Interventies** (Wie komt tussen? Hoe worden taken overgenomen wanneer bv. een redder EHBO toedient? Wanneer wordt er overgeschakeld op het noodplan?).

Figuur 2. Een toezichtsplan

TOEZICHT OP EEN VASTE PLAATS OF DOOR RONDWACHT (PATROUILLE)?

Beide systemen hebben hun voor- en nadelen. Toezicht vanop een vast uitkijkpunt heeft tot doel een probleem snel op te merken. Toezicht 'tussen' de zwembadgebruikers laat beter toe problemen te voorkomen. Je zal samen met collega-redders en afhankelijk van de situatie een keuze moeten maken wat het meest geschikt is. Dit kan een combinatie van beiden zijn.

	Vanop een vaste plaats	Door rondwacht
Aangewezen bij	Drukke bezetting	Voeling met de zwembadgebruiker
Aanpak gevaar	Opmerken	Voorkomen
Voordeel	• 'Uitkijktoren'-zicht • Ruimte snel gescand	• Flexibel • Toegankelijk
Nadeel	• Passief • Beperkt in taken	• Geen totaaloverzicht • Duidelijke afspraken nodig

3.1.2. Combinatie van toezicht op baders met andere activiteiten

LET OP! DIT IS NIET MOGELIJK IN OPENLUCHT ZWEMBADEN EN OPEN ZWEMGELEGENHEDEN

Lesgeefactiviteiten

Een leerkracht, trainer, lesgever of begeleider van activiteiten in het zwembad kan een lesgeefactiviteit combineren met de functie van toezichthoudend persoon onder de volgende voorwaarden:

1. Hij moet zich constant op de **kade** bevinden en alle baders die tot een groep behoren rechtstreeks kunnen gadeslaan.
2. Het aantal **baders** onder zijn/haar toezicht mag **maximaal 35** bedragen.

Een leerkracht, trainer, lesgever of begeleider van activiteiten in het zwembad kan een lesgeefactiviteit combineren met de functie van toezichthoudend redder onder de volgende voorwaarden:

1. Hij moet zich constant op de **kade** bevinden en alle baders die tot een groep behoren rechtstreeks kunnen gadeslaan.
2. Het aantal **baders** onder zijn/haar toezicht mag **maximaal 35** bedragen.
3. Hij is in het bezit van het Hoger Reddersbrevet van Sport Vlaanderen of van een ander gelijkwaardig getuigschrift goedgekeurd door Sport Vlaanderen.
4. Hij bezit een recent officieel bijscholingsattest.

Duikactiviteiten

Een leerkracht, trainer, lesgever of begeleider van duikactiviteiten in het zwembad, kan een lesgeefactiviteit combineren met de functie van toezichthoudende persoon onder de volgende voorwaarden:

1. De duikers staan onder constant toezicht van minstens één persoon. Dit toezicht is aangepast aan de beoefende duikdiscipline.
2. Bij het beoefenen van de duiksport wordt er nooit alleen gedoken.

Een leerkracht, trainer, lesgever of begeleider van duikactiviteiten in het zwembad, kan een lesgeefactiviteit combineren met de functie van toezichthoudende redder onder de volgende voorwaarden:

1. De duikers staan onder constant toezicht van minstens één persoon. Dit toezicht is aangepast aan de beoefende duikdiscipline.
2. Bij het beoefenen van de duiksport wordt er nooit alleen gedoken.
3. Hij is in het bezit van het Hoger Reddersbrevet van het Sport Vlaanderen of het brevet Duiker Redder van het Sport Vlaanderen of van een ander gelijkwaardig getuigschrift goedgekeurd door het Sport Vlaanderen
4. De redders krijgen minstens eenmaal per jaar oefeningen in redding- en reanimatietechnieken. Het bewijs van de meest recente bijscholing ligt ter inzage van de toezichthoudende ambtenaar op de plaats van de exploitatie. Deze bijscholing moet erkend zijn door het Sport Vlaanderen.

VOORWAARDEN VOOR DE REDDERS

De redders zijn in het bezit van het Hoger Reddersbrevet van het Sport Vlaanderen of van een ander gelijkwaardig getuigschrift goedgekeurd door het Sport Vlaanderen. Het afschrift van dit brevet of getuigschrift ligt ter inzage van de toezichthoudende ambtenaar op de plaats van de exploitatie.

De redders krijgen minstens eenmaal per jaar oefeningen in reddings- en reanimatietechnieken. Het getuigschrift van de meest recente bijscholing ligt ter inzage van de toezichthoudende ambtenaar op de plaats van de exploitatie en is maximaal één jaar oud. Bedoelde bijscholing moet erkend zijn door Sport Vlaanderen.

3.1.3. Wanneer groepen komen zwemmen...

Schoolzwemmen

Bij schoolzwemmen zijn **duidelijke afspraken** cruciaal. De redders en de begeleidende leerkrachten hebben elk hun specifieke taak en moeten elkaar aanvullen.

Bij schoolzwemmen wordt het toezicht meestal via **gedeelde verantwoordelijkheid** geregeld: het toezicht wordt verzorgd door x toezichthoudende redders, geassisteerd door de begeleidende leerkrachten die worden ingeschakeld als toezichters. De afspraken hieromtrent liggen het best vast in een overeenkomst. Zo is het voor beide partijen duidelijk wat ze wel/niet van elkaar mogen verwachten.

AANDACHTSPUNTEN VOOR REDDERS TIJDENS HET SCHOOLZWEMMEN

Algemeen

- De redder heeft een algemene toezichtsoverdracht voor alle aanwezige baders binnen de toezichtzone. Die blijft gelden, ook tijdens schoolzwemmen.

Specifiek

- Controle op de aanwezigheid van een leerkracht voor het toezicht en de begeleiding van de leerlingen in de kleedkamers.
- Controle op de leerlingen aantallen/scholen (en, indien van toepassing, het dragen van de badmuts).
- Geen leerlingen toelaten in het water zonder de begeleiding van de klastitularis of de leraar Lichamelijke Opvoeding.
- Kinderen met zwemhulpmiddelen slechts toelaten in het diepe gedeelte op voorwaarde dat er begeleiding is.
- Doen respecteren van de zwemduren.
- Afhankelijk van de afspraken: zwemles geven in het kader van het schoolzwemmen voor het basisonderwijs, op voorwaarde dat er supplementair toezicht aanwezig is.
- Indien van toepassing: springplank en glijbaan buiten gebruik stellen.

De begeleidende leerkracht heeft een specifieke toezichtopdracht over al de leerlingen die hij begeleidt. Zijn taak bestaat erin actief toezicht te houden en een signaalfunctie te vervullen: de begeleidende leerkracht signaleert een noodsituatie aan de toezichthoudende redder. Voor het redderspersoneel is het handig wanneer de toezichters van scholen/clubs/verenigingen visueel herkenbaar gemaakt worden (fluo band of vestje, specifiek T-shirt, enz.).

Groepen

Ook wanneer groepen komen zwemmen tijdens de openingsuren, zorg je voor **duidelijke afspraken**. Zo kan er afgesproken worden dat de begeleidende monitoren ter beschikking moeten blijven voor actief toezicht van hun groep in de zwembadaccommodatie (zowel in als uit het water, kleedkamers, gangen, enz.) en dat vanaf de aankomst tot en met het vertrek. Daarbij kan er ook van uitgegaan worden dat de begeleiders vanop de kade – in de onmiddellijke nabijheid van de aan hen toegewezen zwembadzone(s) – actief toezicht uitoefenen op hun groep en dat de begeleiders zich enkel met toestemming van de redder in het water mogen begeven.

Deze informatie kan worden vastgelegd in een fiche die de verantwoordelijke begeleider bij aankomst ontvangt.

Er kunnen ook bepalingen worden vastgelegd over het aantal begeleiders dat voorzien moet worden per schijf van x zwimmers.

3.1.4. Hoe je als redder zelf het verschil kan maken

Aanwezigheid

Toezicht is enkel mogelijk als je **fysiek aanwezig** bent. Wees steeds voor de eerste zwembadgebruiker in het zwembad. Blijf in de zwembadruimte tot de laatste gebruiker de ruimte verlaten heeft. Is een 'noodstop' nodig (voor een toiletbezoek, drinkpauze, enz.), dan communiceer je dit met een collega-redder op de afgesproken wijze. Verlaat je post of het zwembad niet zonder je ervan te vergewissen dat het toezicht werd overgenomen!

Toezicht op een vaste plaats

Informeer je over de vaste **uitkijkposten**. Bepaal eventueel zelf de plaats van waaruit je maximaal zicht hebt op het zwembad of de zone die je bewaakt.

Stel je op met de rug naar de vensters of de zon zodat je geen last hebt van lichtweerkaatsing op het water. Glinsterend water beperkt het zicht en vermoeit je. Te veel licht is in een zwembad vaker een probleem dan te weinig licht. Draag eventueel een zonnebril. Buiten plaats je je best in de schaduw en smeer je je in met zonnecrème.

Stel je indien mogelijk ook verhoogd op, bijvoorbeeld in een reddersstoel. Hierdoor zie je niet enkel wat er aan het wateroppervlak gebeurt, maar ook onder water.

Let er op dat je steeds met het **aangezicht naar het water** gericht staat, ook bijvoorbeeld in gesprek met een zwembadgebruiker.

Stel je niet op bij een collega-redder. Praten leidt de aandacht af, vermindert het gericht kijken. Hier geldt: **samen zie je minder dan alleen...**

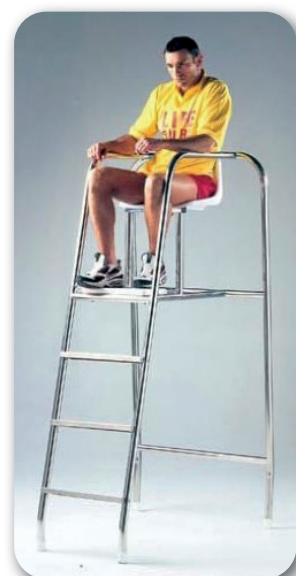

Foto 3. Een redderstool: vanop hoogte kan je ook observeren onder water.

Toezicht door rondwacht (patrouille)

Doe de rondwacht zoals voorzien in het toezichtplan. Kijk tijdens de rondwacht vanop **vaste punten** naar de te observeren zones. Wijk tijdens de rondwacht niet onnodig af van de **route**. Wees wel betrokken: aanspreekbaar en hulpvaardig.

Kijk naar het water, je hebt de neiging om te kijken waar je stapt, zijnde de kade.

In een groot zwembad met grillige vorm en meerdere attracties moeten er duidelijke afspraken zijn met de collega-redders over wie, waar, wanneer patrouilleert.

Patrouilleren is geen synoniem voor de benen strekken of even een praatje slaan.

Foto 4. Een redder die toezicht houdt via rondwacht, volgt een vaste route en observeert vanop vaste punten.

Waakzaamheid

Blijf **alert**. Zorg dat je alles ziet. Ga niet af op je gehoor, ongevallen kondigen zich uitzonderlijk hoorbaar aan. Oorbeschermers tegen geluidsoverlast hinderen je toezichthoudende taak niet.

Let op gevaarzones, zwemmers die plots onder gaan, gezichtsuitdrukkingen, het aandacht trekken van zwemmers.

Verhoog je waakzaamheid door **korte observatiemomenten op verschillende locaties** (voorbeeld om de 30 minuten van plaats wisselen). Ook **rechtstaand** observeren helpt.

Scan het zwembad volgens de **10:20-regel**. Je moet in staat zijn om binnen 10 seconden je zone te scannen en binnen 20 seconden in de buurt van een drenkeling te zijn.

Bewust zijn van je grote **verantwoordelijkheid** houdt je waakzaam en gericht op de essentie van je taak. Drink voldoende, eet licht en start uitgerust aan je werkdag.

Verzorg jezelf

Bescherm jouw	Tegen	Door
Ogen	licht en lichtweerkaatsing	zonnebril
Keel en stem	uitdroging, chloorirritatie	water drinken, fluitje
Oren	gehoorschade	oordoppen
Huid	zonnebrand	kledij, zonnescrm, hoed, zonnecrème

Taken

Soms wordt verwacht dat je toezicht houdt in combinatie met andere taken: EHBO toedienen, een wateranalyse uitvoeren en de resultaten noteren, een jobstudent 'opleiden', enz. Doe dit steeds in overleg met een collega die je observerende taak overneemt. Als de situatie dit toelaat (voorbeeld bij een zeer lage bezetting) kan je toezicht houden combineren met lesgeeftaken (voorbeeld een zwembrevet afnemen). Combinatie van toezicht op baders met andere activiteiten, een gesprekje met een zwembadgebruiker, een kleine poetstaak rond het zwembad, enz. Voer echter geen taken uit die je aandacht volledig afleiden van het zwembad. Zulke taken zijn onverenigbaar met toezicht houden.

Foto 5. De VLAREM-wetgeving vermeldt dat baders onder rechtstreeks en constant toezicht staan van ten minste één redder, die zich uitsluitend aan deze activiteit wijdt en zich permanent in de buurt van de kade bevindt. Camerabewaking is supplementair. Een redder kan niet gelijktijdig toezicht houden en baliewerk verrichten.

Gevaarzones

Focus op zones waar gemakkelijk **gevaarlijke situaties** ontstaan: het stromingsbad, het opvangbad voor de waterglijbaan, het golfslagbad, de springplank, enz. In principe is het op al deze plaatsen veilig, indien de richtlijnen voor goed gebruik gevolgd worden.

Verplaats je om ook **verborgen hoekjes** (bv. door hindernissen zoals een glijbaan in het peuterbad, palen) of slecht zichtbare of afgelegen plaatsen (voorbeeld het buitenbad, het bubbelbad, de sauna) te kunnen zien. Spiegels kunnen helpen de moeilijk observeerbare plaatsen beter in het oog te houden.

VLAREM

In de onmiddellijke nabijheid van recreatieve voorzieningen is bijkomend toezichthoudend personeel aanwezig.

Bij ieder afzonderlijk bad of risicozone staat ten minste één toezichthoudende persoon.

Foto 6. Redders zijn extra waakzaam voor gevaarzones.

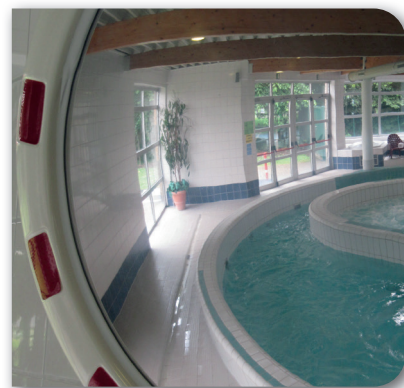

Foto 7. Redders maken gebruik van spiegels om gevaarzones vanop meerdere plaatsen te kunnen observeren.

Risicomomenten

Wees extra waakzaam op risicomomenten: meerdere baden voor het publiek geopend, onverwacht drukke bezetting, meerdere doelgroepen die extra aandacht vragen, beschikbaarheid van tijdelijke speelelementen (bijvoorbeeld een luchtkasteel), enz.

Spreek verantwoordelijke begeleiders, leerkrachten, ouders, enz. aan om een toezichthoudende taak op zich te nemen.

Foto 8. De redder spreekt verantwoordelijken van groepen aan en maakt hen snel herkenbaar, bijvoorbeeld door middel van een hesje.

Controle

Controleer de ruimte. Hou niet enkel toezicht op de zwembadgebruikers. Kijk ook het zwembad zelf na (voorbeeld waterkwaliteit). Meld afwijkingen en gebreken onmiddellijk aan collega's en de zwembadbeheerder.

Communicatie

Verzorg de communicatie naar je collega's. Maak afspraken over gebaren, fluitsignalen, vlaggen, enz. Gebruik geijkte formuleringen en vaktaal. Dit levert tijdswinst op en voorkomt misverstanden. Spreek luid en voldoende traag, articuleer goed. Wees handig in het gebruik van een walkietalkie. Zorg ook dat je hem altijd bij hebt en tijdig oplaadt. Schrijf leesbaar (bijvoorbeeld bij het invullen van de waarden van de parameters van het zwembadwater).

Foto 9. In een zwembadencomplex is een aangepaste communicatie tussen de redders nodig om de veiligheid te garanderen. Er zijn duidelijke walkietalkie-afspraken nodig (over de redenen van gebruik, het gebruikte kanaal, het noodsignaal, enz.). Een intercom behoort ook tot de mogelijkheden.

Technologie

Laat je als redder bijstaan door moderne technologieën. Voor het onderhoud van het zwembad en het toezicht op de baders kunnen computergestuurde systemen helpen. Een drenkelingendetectiesysteem vormt het derde oog van de redder. Zodra het systeem een mogelijke drenkeling opmerkt, krijgen de redders een waarschuwing.

Opgelet: bij duiken wordt een dergelijk systeem afgezet, vergeet het nadien niet opnieuw aan te zetten!

Foto 10. Een drenkelingendetectiesysteem. Camera's boven en onder water houden heel het zwembad in de gaten en versturen de beelden naar een computer. Als een bader ongeveer 10 seconden (nagenoeg) stil ligt, ontvangt de redder via een walkietalkie of scherm een waarschuwingssignaal.

KEN JE ZWEMACCOMMODATIE

Als redder is het essentieel dat je de zwemaccommodatie kent. Weet waar welke apparatuur aanwezig is, hoe alles werkt en wat de interne afspraken zijn.

3.2. Reglement van interne orde (RIO)

Het reglement van interne orde is een beknopte tekst met enkele **basisregels** die door alle **bezoekers** van het zwembad moeten worden gerespecteerd. Hoewel veel mensen opmerken dat niemand dit reglement leest, heeft het toch zijn waarde. Als de bezoeker kennis kan nemen van het reglement, en het dus op de vereiste **duidelijk zichtbare plaats** uithangt (bv. kassa en zwemhal), kun je deze regels gebruiken wanneer er problemen ontstaan en voorkom je dat gebruikers 'verrast' worden. Als een bader halsbrekende toeren uithaalt of onhygiënisch handelt, kan het reglement tussenkomen op basis van de regel: "de directie mag personen die een gevaar zijn voor de veiligheid of gezondheid de toegang verbieden". Kortom, het reglement geeft je een **juridische basis**!

3.2.1. Wat moet er in het reglement van interne orde staan?

VLAREM

De exploitant voert een reglement van interne orde in om de goede exploitatie te verzekeren. Dit reglement wordt op voor de bezoekers duidelijk zichtbare plaatsen in de inrichting aangeplakt.

Het reglement van interne orde voor **indoorzwembaden** omvat tenminste de volgende punten:

1. De directie heeft het recht om elke persoon die een gevaar blijkt op te leveren voor de veiligheid en de gezondheid van de aanwezigen, de toegang tot de instelling te verbieden (dronkenschap, ordeverstoring, niet naleving van dit reglement, e.d.).
2. Dieren worden niet in de inrichting toegelaten.
3. Elke bader moet een stortbad nemen alvorens de zwemhal te betreden.
4. Kinderen van minder dan 6 jaar zijn steeds vergezeld van een toezichthoudende volwassene.

Voor **open zwemgelegenheden** moet het reglement van interne orde tenminste volgende bepalingen omvatten:

1. De toegang tot de zwemgelegenheid wordt verboden voor dronken personen.
2. Personen aangetast door of verdacht van besmettelijke ziekten worden niet tot het zwemwater toegelaten.
3. Het is verboden zeep te gebruiken op andere plaatsen dan onder het stortbad.
4. Honden of andere huisdieren worden niet toegelaten in het water of op het strand.
5. Kinderen van minder dan 6 jaar staan steeds onder het toezicht van een volwassene.

In open zwemgelegenheden moeten zowel het reglement van interne orde als de meest recente meetresultaten van de uitgevoerde bemonsteringen van het water op goed zichtbare plaatsen in de inrichting uithangen.

Naast de volgens VLAREM verplichte elementen is de beheerder vrij om bijkomende elementen toe te voegen (zie verder) of strenger te zijn dan VLAREM. Zo verhogen een aantal zwembaden de leeftijdsgrens van 6 jaar tot 8 jaar. De leeftijdsgrens verlagen mag niet. Het is wettelijk verplicht dat een toezichthoudende van tenminste 18 jaar oud de minderjarige bader vergezelt. Deze toezichthoudende moet zich ten minste op de zwembadkade bevinden en dus niet in de cafetaria of op de banken van de toeschouwers.

3.2.2. Het reglement van interne orde handhaven: voorkomen is beter dan genezen

Preventie is de boodschap. Stimuleer het gewenste gedrag, grijp tijdig in bij gevaarlijk of onhygiënisch gedrag en besteed aandacht aan je communicatie.

A. Stimuleer het gewenste gedrag

Beïnvloed zwembadgebruikers tot veilig en hygiënisch gedrag. Zwembadgebruikers die zich voorbeeldig gedragen, hoeven niet terecht gewezen te worden. De inspanning die je hiervoor moet leveren, is beperkt. Het effect is groot.

Enkele manieren om zwembadgebruikers te beïnvloeden tot veilig en hygiënisch gedrag:

- Wees vriendelijk en **begripvol**:
Geef de zwembadgebruiker een goed gevoel, binnen de grenzen van wat kan en mag. Een tevreden zwembadgebruiker schikt zich gemakkelijker naar regels.
Voorbeelden:
Begroet zwembadgebruikers, stel een vraag die getuigt van interesse, toon bezorgdheid, luister naar wat iemand bezig houdt, biedt een oplossing voor een probleem, enz.
Besef dat jij het verschil maakt. Het soort zwembad, de temperatuur van het water, het chloorgehalte, het lawaai, enz. zijn gegeven. Daar heb je nauwelijks invloed op. De manier waarop je je gedraagt daarentegen, kan wel sterk verschillen. Het is in de enkele, korte contacten met de redder dat de zwembadgebruiker het verblijf in het zwembad ervaart als aangenaam of net niet.
Niet zozeer wat je zegt als wel de wijze waarop je spreekt en de lichaamstaal, zijn immens belangrijk in de communicatie. Volgens de Amerikaanse psycholoog Albert Mehrabian wordt een boodschap voor 55% overgebracht via lichaamstaal. Voor 38% is de stem verantwoordelijk en de woorden nemen slechts 7% in. Woorden maken de inhoud duidelijk, maar lichaamstaal de manier waarop deze begrepen moet worden.

Foto 11. De redder als gastheer. Hij begroet wie binnenkomt. Zijn uitstraling is verwelkomend. De eerste indruk die hij nalaat is hartelijk.

- Geef het **voorbeeld**:
Zondig zelf niet tegen regels die je laat naleven. Vanzelfsprekend gedraagt ook de redder zich naar de regels, zo niet komt hij ongeloofwaardig over en leidt hij gezichtsverlies.
Voorbeelden:
De redder eet niet in het zwembad.
Als een redder niet zijn aangepast zwembadschoeisel (zwembadslippers) draagt, gebruikt hij in de natte zone schoenbeschermers of stapt hij op blote voeten.

- **Informeer:**

Risicovol gedrag ontstaat soms uit onwetendheid.

Voorbeelden:

Duiken zonder de tenen over de boord te krullen, verhoogt de kans op uitglijden. Tenen die de kant 'vastnemen', voorkomen uitglijden.

Duiken zonder de armen opwaarts te houden. Beter met de handen of armen ergens tegenaan botsen, dan met het hoofd.

Afgekoeld in het water springen en snel schoolslag zwemmen (zeker als volwassene) verhoogt de kans op een spierletsel aan de binnenzijde van het bovenbeen.

- **Motiveer** advies, goede raad:

Soms zijn zwemmers zich niet bewust van het voordeel of belang van bepaald gedrag.

Voorbeelden:

Adviseer zwembadbezoekers om met een zwembrilletje te zwemmen. Met een zwembrilletje houden zwemmers hun ogen open en zien ze duidelijk waar ze zwemmen. Bij een botsing is de kans op een oogletsel veel kleiner. Bovendien ondervinden zwemmers minder last van chloorwater. Noot: Zwembrilletjes met een harde rand op de ogen zijn minder aangeraden. Bij een botsing ontstaat gemakkelijk een crushwonde. Adviseer zwembadbezoekers om een piercing te bedekken, losse juwelen en ruime pols- of enkelbandjes uit te doen, lang haar samen te binden of een badmuts te dragen. Het voorkomt dat ze ergens blijven achter haken en zo letsels oplopen.

- **Bevestig**, prijs, beloon zwemmers als hun gedrag bijdraagt tot de veiligheid:

Gedrag wordt sneller herhaald als dit gedrag tot een prettig gevoel leidt.

Voorbeelden:

Aan de waterglijbaan of springplank: 'Dat is nu flink zeg! Zo mooi dat jij je beurt afwacht.'

Naar een kind dat een leeg flesje badschuim in de vuilbak werpt: een knipoog en lach geven.

Tegen een zwembadgebruiker die aangeeft dat een bevestigingskoord van het luchtkasteel is gelost: 'Dank je om me dit te melden! Ik herstel het onmiddellijk.'

Een kind dat een ander kind bij de hand neemt om naar het toilet te gaan: een duim in de lucht steken.

- Formuleer **ik-boodschappen**:

Doe dit als je je geërgerd voelt, als je weerstand of agressie wilt vermijden of laten afnemen, in de omgang met kinderen. Met een ik-boodschap houd je de boodschap dicht bij jezelf. De zwembadgebruiker kan daar niet veel tegenin brengen. Een ik-boodschap brengt beter over wat je wilt bereiken, je beschrijft een negatieve gevoel zonder kritiek, bemoeienis of verwijt.

Voorbeelden:

Jij-boodschap	<=>	Ik-boodschap
Jij moet nú je mond houden!	<=>	Ik kan zo geen gesprek met je voeren. Ik wil graag dat je even kalmeert en ook mij laat uitspreken.
Kom onmiddellijk van die reddersstoel af! Of ga jij hier mijn werk doen?!	<=>	Ik kan niet instaan voor je veiligheid als je op die stoel kruipt. Je zou kunnen vallen en je lelijk bezeren. Ik wil daarom dat je nu voorzichtig naar beneden komt.

- Heb oog voor de groep en de **leider**:
De meeste mensen gedragen zich in een groep anders dan dat ze alleen zijn. Wie tot een groep wil behoren, zal zich sneller naar de gevoelens en opvattingen van de groep gedragen. Door invloed te hebben op de leider, beïnvloed je de groep. Toon openlijk respect voor de leider en communiceer via hem. Voorkom dat de leider gezichtsverlies leidt, neem hem zo nodig apart.
- **Organiseer** de ruimte in het zwembad:
Baken ruimtes af om te springen, om te zwemmen, om te spelen. Laat zwemmers in banen zwemmen. Hou rekening met het aantal zwemmers per baan, de snelheid en de zwemslag. Maak afspraken die het baantjes zwemmen sturen. Laat zwemmers in een vaste richting zwemmen en laat hen afstand houden. Zo vermijd je 'spookzwemmers' en 'filezwemmers'. Hoe verder zwemmers van elkaar zwemmen en hoe minder zwemmers elkaar voorbijsteken, hoe minder kans op botsingen.

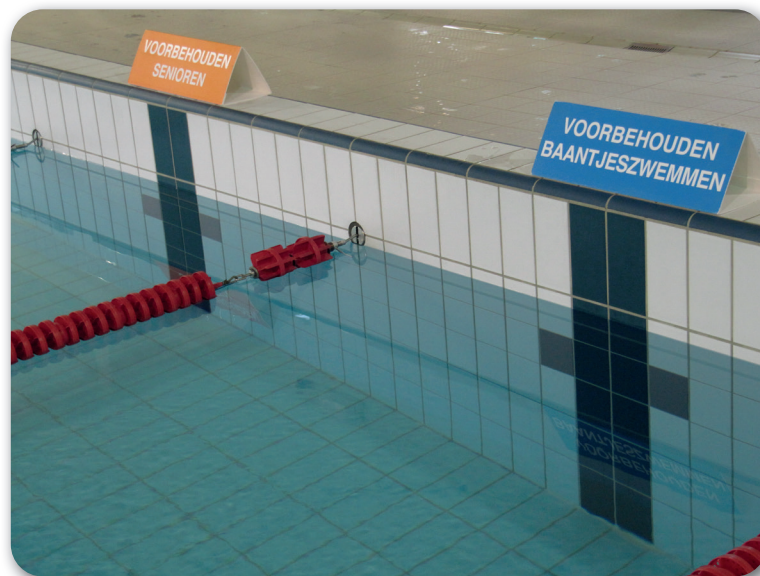

Foto 12. Een zwembad met afgebakende zones. Orde in een zwembad leidt tot duidelijkheid, tevredenheid, veiligheid.

- Stel **drijfmiddelen** en zwemvliezen ter beschikking aan personen die ze nodig hebben:
Wees vrijgevig als het om drijfmiddelen gaat. Een drijfmiddel kan de veiligheid in een zwembad verhogen. Vertrouw echter niet blindelings op drijfmiddelen. Vele drijfmiddelen kunnen bovendien verkeerd gebruikt worden waardoor enkel de schijn van veiligheid ontstaat (zie vak 'Redding').
- Hou de ruimtes **opgeruimd** en net:
Ruim gebruikt materiaal op, zowel in het EHBO-lokaal als in het zwembad zelf. Laat regels van hygiëne naleven en geef ook hierin zelf het voorbeeld.

B. Verbied wat gevaarlijk/onhygiënisch is

Schat gevaar realistisch in en verbied wat risicovol is. Laat hygiëneregels stipt naleven.

Sommige handelingen en bepaalde materialen zijn **steeds gevaarlijk/onhygiënisch**. Wat nooit toegelaten wordt, staat best in het intern reglement.

Voorbeelden van gedrag of materiaal dat je steeds verbiedt omdat het te veel risico inhoudt voor het ontstaan van letsels, gezondheidsproblemen:

- Rennen op de kade.
- Duiken in ondiep water.
- Kunstjes vertonen (hoogtebouw piramides) in ondiep water.
- Ter plaatse springen op de springplank (plankdansen).
- Vaardigheden met veel kans op mislukken, van op de kant of de springplank (stunts).
- Op elkaar springen of duiken.
- Hard werpen met een zware bal (niet in waterpoloverband).
- Kopje onder duwen en houden.
- Wild trekken en duwen op de kade, een trap, een luchtkasteel, een drijfmat, in het water.
- In een waterglijbaan lopen, achterblijven in de waterglijbaan, de waterglijbaan stroppen.
- Met het hoofd eerst van de waterglijbaan, kettingen vormen, aan het uiteinde van waterglijbaan treuzelen.
- Hard roepen in iemands oor.
- Vechten, zelfs om te spelen.
- Ruzie maken (je weet nooit wanneer verbale agressie fysiek wordt).
- Apnea na extra ventileren zonder kans op controle van het bewustzijn (zie vak 'Redding').
- Het vastgespen van loodgordels, tenzij door duikers onder bepaalde voorwaarden (zie vak redding).
- Glas (ook onder de vorm van knikkers), tenzij een bril.
- Elektrische toestellen.

Verpak het verbod, wek geen weerstand op. Wees **kordaat maar respectvol**. Beoordeel enkel het gedrag, niet de persoon. Geef geen verwijt. Beheers je.

Fout	Juist
Fluiten en naar de zwemmer gebaren dat hij gek is.	De zwemmer naar jou laten komen. 'Wat je zonet deed was bijzonder gevaarlijk. Je had je vriend ernstig kunnen kwetsen. Kan ik niet toelaten. Springen in het water kan perfect, op mensen niet.'

Vaak **bepaalt de context wat wel of niet gevaarlijk** is, wat je wel of niet kan toelaten. Als redder beoordeel je wat verantwoord is en wat niet. Grijp tijdig in. Vraag de zwembadgebruiker wat hij van plan is als je hem ziet klaarmaken voor zijn 'move'. Breng hem op andere gedachten indien nodig.

Motiveer altijd waarom je iets verbiedt. Dat de redder het laatste woord heeft, is duidelijk. Dit staat ook vermeld in het intern reglement.

Voorbeelden van contextgebonden beslissingen:

- "Omdat er nu te veel zwembadgebruikers zijn, kan ik het gebruik van de springplank niet meer toelaten. Het risico voor botsingen zou te groot zijn."
- Een bepaalde sprong van de springplank kan voor de ene persoon te moeilijk en daardoor gevaarlijk zijn en voor een vaardige persoon volkomen veilig.
- Een kind dat nog niet zelfstandig kan zwemmen, mag niet zonder vaste drijfmiddelen (voorbeeld armbandjes) in het diepe zwembadgedeelte, maar als een volwassene het kind leert zwemmen is het misschien wel toegelaten dat het kind met een buis onder de armen zwemt, of met weinig opgeblazen armbandjes...

Foto 13. Verbied gevaarlijk en onhygiënisch gedrag op gepaste wijze. Kinderen die fier hun kunstje showen, pak je anders aan dan baldadige jongeren.

Wees gevoelig voor het ontstaan van ongevallen, zonder overal gevaar in te zien en overbeschermend op te treden. Verwerf inzicht in de ontstaansmechanismen van ongevallen: ruimtegebrek leidt tot botsingen, snelheid tot vallen, een grimmige sfeer tot fysiek geweld, enz.

Leer uit ongevallen en uit 'bijna-ongevallen'. Ook voorvallen die verkeerd hadden kunnen aflopen, moeten tot reflectie leiden. Zulke 'oef'-momenten resulteren in veiligheidsmaatregelen (voorbeelden: een spiegel plaatsen, bepaald gedrag verbieden, een extra reddingsmiddel aanschaffen, een minimumleeftijd of -gestalte voor een bepaalde attractie). Wie niet uit een bijna-ongeval leert, loopt het risico op een effectief ongeval op identiek dezelfde wijze. Dit is extra pijnlijk.

C. Communicatie

Zoals uit enkele van de hiervoor aangehaalde voorbeelden al bleek, is een goede communicatiestrategie cruciaal om het reglement van interne orde te handhaven. Alle medewerkers beschikken het best over de **nodige communicatieve vaardigheden**, ook op het vlak van conflicthantering. Ook passieve communicatie hoort hierbij: hoe benader ik een persoon? Een goede interne communicatie is evenzeer belangrijk. Tot slot zijn er nog de elementen zelfbeheersing en interculturele communicatie die hierbij van belang zijn.

PAK AGRESSIE EN INTIMIDATIE RATIONEEL AAN

Het ontstaan van agressie heb je niet steeds in de hand. De manier hoe je er mee omgaat, wel. Een agressieve zwembadbezoeker maakt je vaak angstig of kwaad. Herken deze gevoelens bij jezelf en laat je door deze gevoelens niet leiden. Sta de agressor rationeel te woord. Tracht de soort agressie te herkennen en reageer gepast.

Frustratie-agressie

Voorbeeld: 'Wat voor idiote regels zijn dit!'

Gedrag van de agressor	Gepaste reactie
De agressor reageert uit opgebouwde frustratie. Het wordt hem te veel en hij 'ontploft'. Het is een emotionele reactie uit onmacht . De frustratie-agressor reageert in eerste instantie vaak heftig en ongecontroleerd. Hij reageert vanuit de ik-vorm en uit zich in de jullie-vorm.	Tracht bij frustratie-agressie in eerste instantie 'mee te veren'. Luister naar het probleem, ga mee in de gedachtegang en toon begrip . Dit werkt ontwapenend. Leg vervolgens uit waarom zijn gedrag niet toegelaten is. Verantwoord de regels. Zoek tenslotte naar een haalbare oplossing voor het probleem.

Instrumentele agressie

Voorbeeld: 'Als je me dit verbiedt, weet ik je te vinden!'

Gedrag van de agressor	Gepaste reactie
De agressor gebruikt agressie als instrument om zijn doel te bereiken. De agressor speelt een soort spel. Het is een rationele reactie om macht te krijgen op de redder. Vaak zal de agressor dreigen en imponerend gedrag vertonen: roepen, schelden, strak aankijken, dichterbij komen, borst vooruit zetten, enz. Instrumentele agressie is gericht op de redder als persoon.	Stel snel normen . Negeer het gedrag zolang het binnen de tolerantiegrens valt. Formuleer tijdig de grens via een ik-boodschap. Stel een grens aan het gedrag, maar wijs de persoon niet af. Stel de agressor uiteindelijk voor de keuze : of... of... (waarbij beide mogelijkheden het agressieve gedrag beëindigen).

Tips

Let op voor **valkuilen**:

- Spiegelgedrag (roepen, zelf agressief worden).
- Het etaleren van macht (dreigen).
- In discussie gaan (zeg wel dat je ziet dat de ander boos is).
- In de persoonlijke ruimte treden (dit kan fysiek geweld uitlokken).
- Verkeerd woordgebruik (bijvoorbeeld 'Eigenlijk mag ik dit niet toestaan...').
- De agressor gezichtsverlies laten lijden (bied wel een vluchtweg aan, zonder hem te belonen voor zijn agressief gedrag).

Denk aan je **eigen veiligheid**. Blijf steeds rustig en beleefd. Behandel de agressor met respect maar wees assertief. Tracht voldoende zelfzeker over te komen, maar niet arrogant. Maak de agressieve zwembadbezoeker duidelijk dat je met hem wilt praten, maar dat hij eerst zijn agressieve gedrag moet stoppen. Hou oogcontact, kijk niet weg, draai je niet om. Blijf minstens op armafstand, desnoods zet je een stap achteruit en gebaar je van halt te houden. Roep hulp in van een collega, de zwembadbeheerder, de politie, als je denkt dat de situatie escaleert.

Verwittig steeds de **politie** bij ernstige fysieke agressie (aanranding, verkrachting, overval, bedreiging met een wapen) en agressie ten gevolge van alcohol, drugs, medicijnen. Door het gebruik van verdovende, stimulerende of bewustzijnsveranderende middelen kan iemand plots niet meer voor rede vatbaar zijn en de controle over zichzelf verliezen. Paniek kan plotseling omslaan in een aanval van blinde woede. Bij psychotische mensen, mensen die hallucineren of ziekelijke waandenkbeelden hebben, is ook vaak angst in het spel. Deze mensen kunnen iedereen wantrouwen en zijn dan eigenlijk alleen agressief uit zelfbescherming.

BIJSCHOLEN ROND OMGAAN MET VERBALE AGRESSIE?

Heb je binnen jouw werking nood aan een bijscholing rond verbale agressie? Dan kan je hier alvast meer informatie vinden: <https://www.lokaalsportbeleid.be/activiteit-op-maat/omgaan-met-verbale-agressie>.

3.2.3. En wat bij overlast?

Volgens VLAREM is in elk reglement van interne orde opgenomen dat de directie het recht heeft om elke persoon die een gevaar blijkt voor de veiligheid en de gezondheid van de aanwezigen, de toegang tot de instelling te verbieden. Maar hoe ga je om met ordeverstoring en hoe ver kun je daar in gaan?

Hoe pak je een overlastfenomeen aan? Je kunt een schoolvoorbeeld van een reglement van interne orde hebben, maar de kunst is om het reglement te handhaven en dat is vaak het moeilijke. De meldingen van problemen die tot overlast leiden zijn telkens verschillend, de aanpak ervan is bijgevolg maatwerk.

Mag je iemand uit het bad zetten/de toegang tot het zwembad weigeren?

Iemand **uit het bad** zetten mag, maar:

- Wanneer iemand niet uit eigen wil het bad wil verlaten, moet je deze persoon waarschuwen dat de politie erbij gehaald zal worden.
- Vermijd fysiek contact (voorkomt eventuele latere klachten).
- Bij blijvende weigering of bij een fysiek bedreigende situatie: bel 101.

Iemand de **toegang** tot het zwembad **weigeren** mag, maar:

- Waarschuw de persoon dat de politie verwittigd zal worden.
- Vermijd fysiek contact: je hebt geen bevoegdheid tot het gebruik van dwang, je zult de persoon in kwestie letterlijk de deur moeten wijzen.
- Je mag de toegang versperren door in de weg te gaan staan.
- Bij een fysiek bedreigende situatie: bel 101.

Wat als je geconfronteerd wordt met een specifiek probleem of een reeks van problemen?

- Begin met een minimale/bescheiden risicoanalyse (Wat is de omvang en aard van het probleem? Wat is de impact van de gedragingen?).
- **Registreer** de incidenten zodat je cijfers hebt om een probleem aan te tonen (maak hiervoor een sjabloon zodat telkens alle nodige gegevens opgevraagd en op een uniforme manier genoteerd worden).
- In functie van de aard van de problemen neem je lichtere of zwaardere **maatregelen**:
 - Voorlichting, sensibilisering.
 - Toezicht organiseren.
 - Registreren van incidenten/aangeven van misdrijven.
 - Controle invoeren.
 - Camera's installeren.
 - Interventie doen (op welke wijze).
 - Samenwerking met externe partners in veiligheid.
- Bouw een goede relatie op met de betrokken **partners** zoals de lokale politie om vooringenomen reacties te vermijden.

3.3. Procedures

Geschreven procedures zijn scenario's die duidelijk vastleggen wie wat doet. In normale omstandigheden volstaan de taakbeschrijvingen die per personeelslid worden opgemaakt. Bij abnormale omstandigheden worden enkel de noodprocedures gevolgd.

Als redder registreer je alle interventies in een register of logboek. Dit kan tot het optimaliseren van deze procedures leiden.

VLAREM

De exploitant beschikt over geschreven procedures waarin de werking onder normale en onder noodomstandigheden wordt beschreven. Deze procedures worden jaarlijks geëvalueerd en tijdig bijgewerkt. Elk personeelslid bezit een kopie hiervan en kent de inhoud. Voormelde procedures worden tevens ter inzage gehouden van de toezichthoudende ambtenaar.

3.3.1. Wat is een (nood)procedure?

Procedures geven een nauwkeurige omschrijving van alle taken in het zwembad, van schoonmaak tot kassa tot toezicht tot.... Het vastleggen van procedures in normale omstandigheden heeft een preventief doel: veiligheid en hygiëne waarborgen en zoveel mogelijk risico's preventief uitsluiten. Wanneer er zich toch een noodsituatie voordoet en de alarmdrempel overschreden wordt, treden de noodprocedures in werking.

Procedures zijn gericht op personeelsfuncties en niet op personen. Vaak wordt er een onderscheid gemaakt tussen drie hoofdfuncties die elk een aantal taken toebedeeld krijgen: toezichtspersoneel/redders, kassapersoneel en schoonmaakpersoneel.

Met het opmaken/schrijven van de procedures is de kous niet af. **Alle zwembadmedewerkers moeten over de procedures beschikken, ze kennen, opvolgen en naleven en – belangrijker – ze kunnen toepassen.** Daarnaast moeten de procedures periodiek geëvalueerd en bijgewerkt worden.

A. Procedures onder normale omstandigheden

NORMALE OMSTANDIGHEDEN

Normale omstandigheden zijn alle gebeurtenissen en activiteiten die behoren tot de dagelijkse routine van een zwembad, dit wil zeggen dat de zwembadmedewerkers ze zonder tussenkomst van buitenaf kunnen afhandelen en uitvoeren. Deze gebeurtenissen en activiteiten zijn in de taakbeschrijving opgenomen.

Een voorbeeld van een procedure onder normale omstandigheden is het nazicht van de aanwezigheid en de staat van het reanimatie- en EHBO-materiaal. Is er nog voldoende van alles aanwezig (hanteer een checklist)? Zijn de reinigings- en ontsmettingsproducten nog niet vervallen? Zijn de zuurstofflessen nog voldoende gevuld? Is er nog ijs of een coldpack in het vriesvak? Ligt de lijst met nuttige telefoonnummers bij de telefoon?

De redder houdt een registratieboek bij. Dit helpt de redder om zich te verantwoorden en zicht te hebben op het verbruik van producten. De redder noteert bij elke hulpverlening:

- naam slachtoffer;
- datum en uur van de verzorging;
- aard van het letsel;
- toegepaste verzorging;
- gebruikte materialen;
- opmerkingen;
- naam redder.

Niet-limitatief overzicht procedures onder normale omstandigheden

Alle procedures moeten jaarlijks geëvalueerd en indien nodig bijgewerkt worden!

Procedures	Registratie	Bewaartermijn
<i>Toezicht en EHBO</i>		
Opleiding en bijscholing redders: bijscholing	Lijst met volgende info: naam redder, gevolgde opleiding, datum, erkend door Sport Vlaanderen en 'geldig tot'. Kopie diploma en getuigschrift laatste bijscholing.	5 jaar
Opleiding en bijscholing personeel: procedures	Per personeelslid lijst met volgende info: naam, datum opleiding, onderwerp opleiding.	5 jaar
Aantal toezichthoudende personen (redders en toezichters)	Werkschema + toezichtsplan	5 jaar
Aantal bezoekers en baders	Lijst voor registratie waarop eveneens vermeld staat wat max. aantal bezoekers per uur is en wat het max. aantal bezoekers per dag is, zodat tijdig ingegrepen kan worden.	5 jaar
Testen systeem O ₂ -toediening (algemene controle EHBO-lokaal)	Lijst met volgende gegevens: datum en uur van controle, naam persoon die controle uitvoerde, opmerkingen i.v.m. orde in het lokaal, resultaat controle O ₂ -apparaat, controle checklist EHBO-koffer (materiaal + geldigheidsdatum).	5 jaar
Trainingsprogramma redders	Overzicht oefenmomenten bij te houden in logboek in het EHBO-lokaal of bij te houden door de redders persoonlijk.	5 jaar
<i>Huishoudelijk reglement</i>		
Reglement van interne orde	Reglement	Afficheren op duidelijk zichtbare plaatsen in de inrichting.
<i>Onderhoud en techniek</i>		
Reglement voor opslagplaatsen van chemicaliën	Reglement	Affichering
Periodiek nazicht installaties voor opslag chemicaliën	Attesten opgesteld door deskundige of erkende technicus. Klever of plaat op of nabij de vulleiding. Ook algemene overzichtslijst (datum nazicht, type controle, naam controleur, handtekening, geldig tot) bijhouden.	20 jaar

Dagelijks nazicht installaties voor opslag chemicaliën	Lijst met volgende gegevens: datum en uur van controle, benaming en hoeveelheid chemicaliën, anomalieën, nodige onderhoudswerken, nodige herstellingen, handtekening persoon die nazicht heeft verricht, controle verluchting, controle ademhalingsstoestel en individuele beschermingsmiddelen, controle dichtheid.	5 jaar
Onderhoud en herstellingen aan installaties voor opslag van chemicaliën	Lijst met volgende gegevens: datum, omschrijving uitgevoerde werken, omschrijving uitgestelde werken, verkregen attesten, naam uitvoerder. Attesten.	5 jaar
Aanvullen chemicaliën	Voor elk gebruik chemicaliën een lijst met volgende gegevens: datum en uur van levering, naam aanwezige bevoegde persoon, benaming product, kleur en datum klever vulleiding, hoeveelheid geleverd product; anomalieën bij technisch nazicht, controle conformiteit levering, handtekening bevoegde persoon.	5 jaar
Waterdrukproef bij een installatie die gasvormig chloor onder druk bevat	Attesten	5 jaar
Controle elektrische installatie	Keuringsattesten. Lijst met volgende gegevens: datum onderzoek, naam controleur, handtekening controleur, geldigheidsduur. Plan met aanduiding van alle in de inrichting aanwezige elektrische borden.	5 jaar
Controle veiligheidsverlichting		
Controle brandalarminstallatie		
Controle stookinstallatie		
Controle brandblusmiddelen		
Ladders en rolstellingen		
Reiniging van zwembodem en –wanden	Lijst met volgende gegevens: datum, bepaling bad, bodem- of wandreiniging, uitvoerder, handtekening.	5 jaar
Reiniging bufferbak/ leeglaten zwembad	De opmerkingen n.a.v. het technisch nazicht bij de lediging van het zwembad worden geregistreerd: datum onderhoud, filterinstallatie, uitgevoerde werken, uitvoerder, handtekening.	5 jaar

Spoelen van filters	Logboek/register: datum van spoeling	5 jaar
Controle van de hoeveelheid suppletiewater ^[*]	Registratie van volgende gegevens: maandelijks waterverbruik, dagelijks aantal baders, afgeleid gemiddeld waterverbruik per bezoeker. In functie van de resultaten wordt de hoeveelheid suppletiewater aangepast.	5 jaar
Toepassen van hygiëneplan	Werkschema + hygiëneplan	5 jaar
Bemonstering en analyse zwembadwater door laboratorium	Analyseresultaten + (facultatief) lijst voor registratie van te nemen acties bij vaststelling van afwijkingen (datum analyse, vastgestelde afwijking, te nemen actie, verificatie afwijking geëlimineerd, datum verificatie).	5 jaar
Bemonstering zwembadwater door exploitant	Logboek/register: pH-waarde, vrij beschikbaar chloor, gebonden chloor, temperatuur ruimte, watertemperatuur. Bij voorkeur de grenswaarden opgelegd door de norm eveneens vermelden in het register. Beschrijving apparatuur en methode als bijlage bij de procedure, evenals de aanvraag tot goedkeuring en de goedkeuring zelf.	5 jaar
Bemonstering en analyse van het vul- en suppletiewater (indien het vul- en suppletiewater geen leidingwater is)	Indien het vul- en suppletiewater geen leidingwater is, beantwoordt het toch aan de bacteriologische kwaliteitsvereisten voor drinkwater. Ter controle hiervan wordt dit water minstens halfjaarlijks bemonsterd en geanalyseerd.	
Preventie legionellabesmetting	Beheersplan (administratieve gegevens, technische beschrijving, risicoanalyse, preventiemaatregelen, conformiteitsattest). In het register of logboek worden chronologisch alle acties aangegeven (herstelling, onderhoud warmwaterbereider, aflezen van de temperaturen van het water in de verdeelleiding, het spoelen van weinig gebruikte tappunten, enzovoort) die op een voorziening uitgevoerd werden en door wie.	3 jaar
Onderhoud filters/ filtreermateriaal vervangen	Registratie op lijst met volgende gegevens: datum onderhoud, filterinstallatie, uitgevoerde werken, uitvoerder, handtekening.	5 jaar

[*] Suppletiewater is vers leidingwater dat gebruikt wordt om verloren zwembadwater aan te vullen.

Andere mogelijke procedures
• Klachtenbehandeling. • Aangifte van diefstal en verlies. • Schoolzwemmen. • Beheer van documenten. • Een nieuwe medewerker, jobstudent, stagiair. • Pers te woord staan. • Opstellen risicoanalyse van de verschillende werkposten en taken. • Aankoopprocedures met advies preventieadviseur. • Enz.

Bovenstaand overzicht van mogelijke procedures onder normale omstandigheden geeft aan voor welke omstandigheden er procedures moeten zijn en waaruit die kunnen bestaan. Om dit in functie van toepasbaarheid naar de medewerkers te vertalen, kunnen de procedures omgebogen worden naar **taakbeschrijvingen**, opgesteld per personeelscategorie. Belangrijk is te kunnen bewijzen dat de personeelsleden op de hoogte zijn van de geldende procedures, bv. door te tekenen voor ontvangst bij het verspreiden van (nieuwe) procedures. Bij indienstneming van een nieuw personeelslid wordt hem een opleiding gegeven waarin alle procedures omstandig worden toegelicht en steeds duidelijk vermeld wordt wie waarvoor verantwoordelijk is.

B. Procedures onder noodomstandigheden

Noodprocedures zijn scenario's die duidelijk vastleggen wie wat doet in noodsituaties. Uitgangspunt is de grootst mogelijke ramp die zich voordoet met een minimale personeelsbezetting. Een '**worst case'-benadering** veronderstelt dat het noodplan ogenblikkelijk, correct en volledig opgestart kan worden met een minimum aan personeel. Het noodplan richt zich in de eerste plaats tot personeel dat permanent aanwezig is: badmeester, redder, kassier, poetspersoneel enz. en is ook zo opgebouwd dat het zich tot **personeelsfuncties** en niet tot personen richt (bv. 'de kassier stelt het alarmsysteem in werking' en niet 'Anja Blomme stelt het alarmsysteem in werking').

In een noodplan worden alle voorzorgs- en veiligheidsmaatregelen opgenomen die van toepassing zijn wanneer de alarmdrempel wordt overschreden. De **alarmdrempel** fungeert als een aan/uitschakelaar.

VLAREM

VLAREM legt op dat elk overlijden of ongeval binnen het zwembadgebouw binnen een termijn van 24 uur gemeld wordt aan de afdeling toezicht volksgezondheid. Verder wordt de exploitant ook verplicht om een register bij te houden met onder andere de volgende gegevens: elke bijzonderheid, incident of ongeval. Dit register moet minstens 5 jaar door de exploitant bewaard worden en ligt steeds ter inzage van de toezichthoudende ambtenaar.

Enkele uitgangspunten die bij alle noodprocedures gelden

- Het personeel moet behoedzaam zijn en mag de **eigen veiligheid** niet in gevaar te brengen.
- Spring nooit in het water zonder eerst een collega te verwittigen.
- Stel eerst een **diagnose** alvorens 1-1-2 te (laten) bellen.
- Elke handeling moet met de nodige omzichtigheid uitgevoerd worden en afhankelijk van het specifieke voorval met **gezond verstand** toegepast worden.
- Alle personeelsleden die noodprocedures moeten toepassen, dus ook tijdelijke of nieuwe medewerkers, moeten hiervan op de hoogte zijn.
- De noodprocedures worden geëvalueerd en indien nodig bijgewerkt.
- Uithangen veiligheidsinformatieblad m.b.t. HCl, NaOCl en andere gevaarlijke producten.

Niet-limitatief overzicht van noodprocedures

Toezicht en EHBO

- Overlijden of ernstig ongeval
- Zware ordeverstoring
- Zedendelict

Evacuatie en brandveiligheid

- Vrijkomen van chloorgas of zware interne luchtverontreiniging
- Contact of aanraking met chemicaliën
- Brand in het chemicaliënlokaal
- Brand in de inrichting
- Wateroverlast
- Algemene elektriciteitspanne
- Evacuatie van het gebouw
- Noodweer
- Gasalarm
- Ontploffing
- Elektrocutie

CHLOORGAS

Chloorgas is zwaarder dan lucht en zal zich daarom over de vloer verspreiden en zich steeds op lagere plaatsen concentreren (bv. in kelders).

Onderhoud en techniek

- Overschrijden opgelegde waarden voor pH, vrij beschikbaar chloor of doorzichtigheid
- Overdosis chloor
- Te weinig chloor
- Overdosis zwavelzuur (te lage pH)
- Te weinig zwavelzuur (te hoge pH)
- Lek in de voorraadtanks of leidingen van chemicaliën
- Legionellabesmetting
- Enz.

Uitvoeren van noodprocedures

Om noodprocedures goed uit te kunnen voeren, is **oefenen** cruciaal. Onder stress val je terug op 40% van je kunnen, het is dus belangrijk om handelingen die je in noodsituaties moet uitvoeren goed onder de knie te hebben. **Actiekaarten** en **flowcharts** kunnen een handig hulpmiddel zijn.

Het inoefenen van noodprocedures kan in verschillende gradaties gebeuren:

- Het in groep overlopen, bespreken en bediscussiëren van de noodprocedures.
- Zandbankoefening: het grondplan van het zwembad wordt opgelegd of op een wit magneetbord geprojecteerd en met gekleurde pionnen respectievelijk magneten worden de noodprocedures 'op plan' uitgevoerd.
- Een oefening zonder / met publiek.
- Een oefening zonder / met de betrokken hulpdiensten.
- Een geplande of een onverwachte oefening.

Combinatiemogelijkheden

Zorg er in elk geval voor dat als je in een zwembad werkt je heel goed **weet welke acties er van jou in verschillende noodsituaties verwacht worden**. Noodprocedures zijn zwembadspecifiek, al zijn er wel gemeenschappelijkheden. Zo staat de verantwoordelijke redder in de meeste procedures in voor EHBO en het waarschuwen van het publiek. De redders houden bv. tijdens een evacuatie toezicht op de nog in het water aanwezige personen en vergewissen zich ervan dat er niemand meer in het water is bij het verlaten van de kade. De toezichters kunnen bv. instaan voor de evacuatie op het droge (zwemhal, kleedkamer, enz.).

AANDACHTSPUNTEN

- Tijdens een noodsituatie moeten er veel verschillen taken uitgevoerd worden en lopen er veel mensen rond: hoe **communiceer** je met elkaar? Hoe weten de anderen of het over een verdrinking of een brand gaat? Dit is cruciale informatie om te weten hoe te handelen.
- Er is steeds **toezicht** op de nog in het water aanwezige baders.
- Eén persoon **wacht de hulpdiensten** / andere oproepen **buiten op** en licht hen in over de aard en de plaats van het probleem (noot: de MUG komt meestal later dan de ambulance, dus vergeet deze ook niet op te wachten).
- De persoon die op de hulpdiensten wacht, stelt zich op die plaats op waar de hulpdiensten 'kant moeten kiezen'. Deze persoon houdt ook de toegangswegen vrij en legt bij wijze van controle het parcours van de hulpdiensten in omgekeerde richting af.
- Eens de hulpdiensten er zijn, worden de **richtlijnen van de hulpdiensten** opgevolgd. De beslissingen van officiële veiligheidsdiensten gaan boven deze van anderen.
- Persoonlijke beschermingsmaatregelen nemen.
- Denk na over 'wat als' de elektriciteit uitvalt tijdens ...
- Aanpak van brand: laat enkel personen ingrijpen die getraind, bekwaam en geïnformeerd zijn. Draagbare brandblussers worden enkel gehanteerd door mensen die met het gebruik ervan vertrouwd zijn. Brandhaspels zijn uitsluitend bedoeld voor gebruik door de brandweer.
- Men mag zichzelf nooit in gevaar brengen!

SLACHTOFFERVERZORGING DOOR REDDERS

Ook wanneer een redder of meerdere redders zich om een slachtoffer bekommeren, moet het toezicht op de baders gegarandeerd zijn. Er zijn verschillende opties:

1. Er zijn voldoende redders aanwezig om in te staan voor het toezicht.
2. Er zijn onvoldoende redders aanwezig om in te staan voor het toezicht:
 - o In functie van de beschikbare toezichthoudende personen wordt er een bad of een zone afgesloten.
 - o De redder duidt extra toezichters (liefst uit het personeel bv. poetspersoneel) aan. Hij waakt er over dat de verhouding redders/toezichters klopt.
3. Alle redders zijn nodig bij de verzorging van slachtoffers: de baders moeten uit het bad komen en worden verzameld op een plaats die niet storend is voor de verzorging van de slachtoffers.

Toepassing in de praktijk

Noodsituaties zijn altijd stresserende situaties, maar het zijn net die momenten waarop de medewerkers snel beslissingen moeten nemen en daadkrachtig moeten handelen. Het aanreiken van overzichtelijke **schema's en/of beslissingsbomen** kan daarbij een hulpmiddel zijn.

Voorbeeld van alarmdrempels

Noodsituatie	Norm om over te schakelen naar noodprocedures
Brand	Het brandalarm gaat af. De brand kan niet onmiddellijk met een emmer water gedoofd worden.
Ontploffing	De ontploffing is van die omvang dat er ernstige schade is en/of bedreiging voor de bezoekers.
Vergiftiging door gassen	Het alarm van de gasdetector gaat af. Er hangt een abnormale geur en/of meer dan één bezoeker wordt onwel op hetzelfde moment.
Verdrinking	Onderdompeling waarbij de redder te water moet gaan om een bezoeker boven te halen.
Instorting	Infrastructuurdefecten waardoor er een gevaar ontstaat voor de bezoekers.
Elektrocutie	Een of meerdere personen raken in de problemen door ondergaan van elektrocutie.
...	

Voorbeeld van flowchart

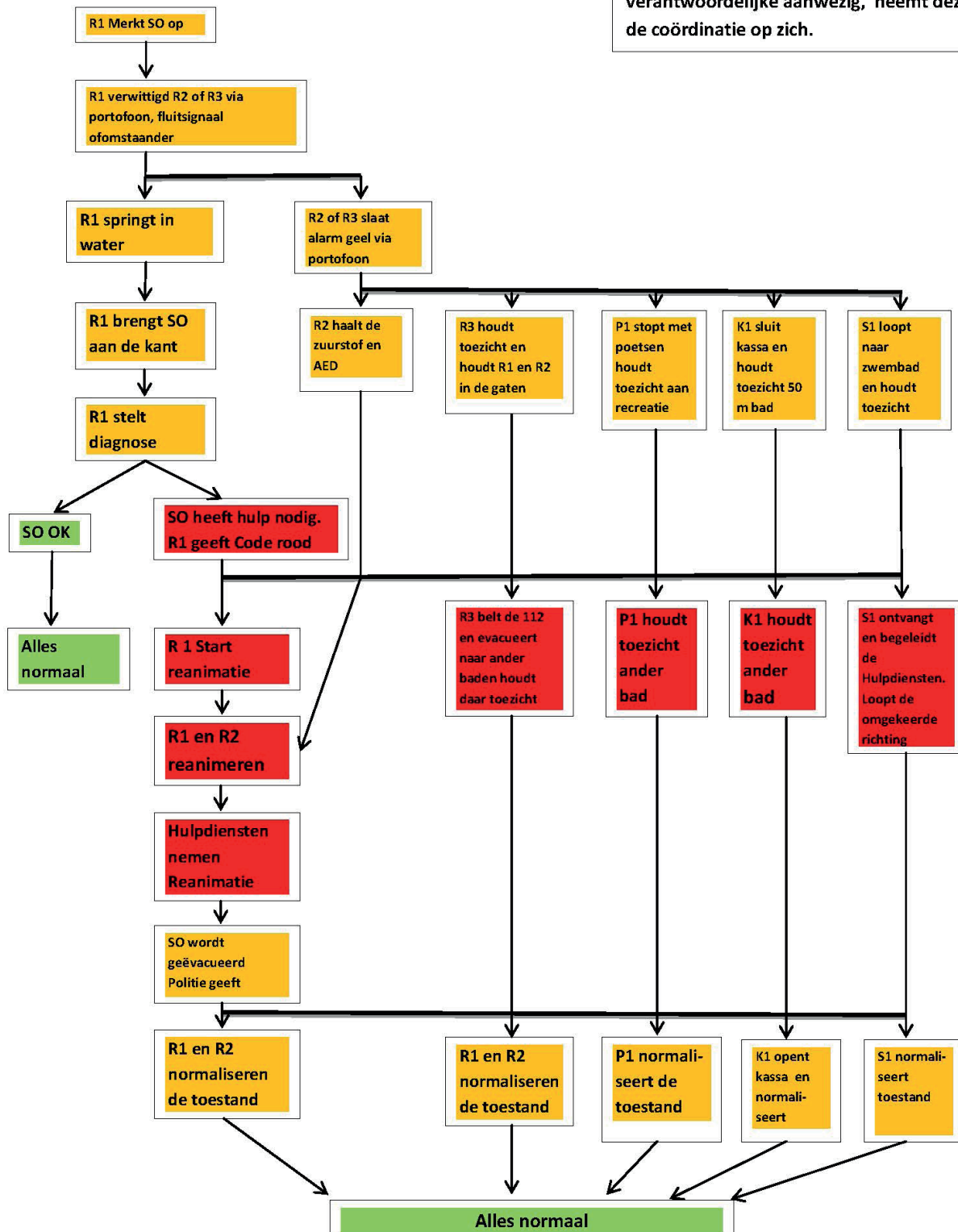
Bij het overschrijden van de alarmdrempel biedt een beslissingsboom/flowchart structuur aan de besluitvorming tot de te ondernemen actie en visualiseert het de communicatielijnen. Als redder maak je immers deel uit van een **team** en ook jouw collega's worden in noodsituaties ingeschakeld. Weet goed wat er van jou verwacht wordt (door de procedures regelmatig door te nemen (hang ze evt. op in de personeelskeuken, het redderslokaal, de personeelskleedkamer, enz.) en te oefenen) en zorg voor een goede onderlinge **communicatie** (oefen ook dat deel van de noodprocedure in). Goede interne communicatie kan van levensbelang zijn!

Onderstaande flowchart geeft een visueel overzicht van welke taken in welke volgorde en door wie uitgevoerd worden. Het geeft ook duidelijk jouw **plaats als redder in het geheel** aan.

Actiekaart verdrinking: situatie vrijzwemmen

redder Puyenbroek	R1	poets medewerker	P1
redder Puyenbroek	R2	kassa medewerker	K1
Redder Puyenbroek	R3	Sportdienst medewerker	S1

Al de andere aanwezige medewerkers gaan naar het zwembad, volgen de instructies van de redders en houden toezicht. Indien een verantwoordelijke aanwezig, neemt deze de coördinatie op zich.

SOORTEN ALARMEN

Waarschuwingalarm

- Waarschuwend signaal dat aangeeft dat er zich een probleem kan voordoen.
- Doel: personeel waarschuwen om zeer alert te zijn.
- Dit signaal wordt – om paniek te voorkomen – het best niet aan alle gebruikers van de instelling kenbaar gemaakt.

Evacuatiealarm

- Startsignaal voor onmiddellijke evacuatie.
- Dit signaal moet alle aanwezigen bereiken.

Enkele praktische aandachtspunten

- Voorzie naast een 'standaard' verzamelpunt ook een alternatief verzamelpunt voor het geval het 'normale' verzamelpunt om welke reden dan ook niet mogelijk is.
Voorbeeld: verzamelpunt: kassa en indien niet mogelijk: hal achteraan de sporthal.
- Bij een evacuatie uit het gebouw moeten de aanwezigen ergens ondergebracht kunnen worden. Zorg ervoor dat de sleutels van de hiervoor voorziene ruimten steeds op twee makkelijk bereikbare/logische plaatsen liggen (bv. kassa, conciërge, nooduitgangen). In sommige zwembaden hebben ze een 'evacuatie rugzak' met hierin de nodige sleutels, fluovestjes, zaklamp, thermische nooddekentjes, enz.
- Opdat alle betrokkenen voldoende vertrouwd blijven met het noodplan zijn één tot twee oefeningen per jaar nodig. Bij zo'n oefening worden dan de namen van de aanwezigen genoteerd. Vooral om de afwezigen zeker niet te vergeten bij de volgende oefening.

C. De procedures up-to-date houden en evalueren

VLAREM verplicht om de procedures jaarlijks te evalueren en tijdig bij te werken (Art.5.32.9.2.2. - 1.), maar ook zonder die verplichting is het aangewezen om de geldende procedures actueel te houden. Voor de procedures onder normale omstandigheden kan dit leiden tot een vlottere werking en de dienstverlening ten goede komen, voor de procedures onder noodomstandigheden is het zelfs cruciaal.

Gegevens die kunnen veranderen (adressen, telefoonnummers, enz.) moeten op regelmatige basis (bv. om de zes maanden) gecontroleerd worden. Hiervoor is best een vast personeelslid (bv. kassa) verantwoordelijk die het actualiseren (controle en aanpassen) van dergelijke gegevens in (nood)procedures in zijn vaste taakomschrijving heeft staan. De verantwoordelijke van het zwembad controleert of dat ook effectief gebeurt.

Naast de structurele **evaluatiemomenten** waarbij de procedures aan een kritische blik onderworpen worden, kunnen opmerkingen tijdens een dienstoverleg, verkregen informatie tijdens opleidingen e.d. ook aanleiding zijn om een procedure te herbekijken en bij te werken. Noodprocedures zijn een **dynamisch** geheel!

Noodprocedures worden vaak door middel van oefeningen geëvalueerd. Telkens een noodprocedure wordt geactiveerd of een oefening plaatsvindt, moet zij kritisch worden geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

Na elke bijwerking van procedures en/of instructies wordt een **opleiding** voor het personeel georganiseerd, waarin de meest recente bijwerkingen worden toegelicht.

Evaluatie van een noodoefening

Oefening baart kunst. Daarom is het belangrijk om noodsituaties en hoe op zo'n momenten te handelen in te oefenen. Op die manier worden de medewerkers getraind in het gebruik van alarmeringsmiddelen, evacuatiewegen en verzamelplaatsen en wordt paniek in reële situaties gereduceerd.

Bovendien zijn oefeningen van noodprocedures de ideale gelegenheid om na te gaan of de instructies duidelijk en bruikbaar zijn (**leiden de instructies tot de juiste acties?**) en om te testen of het verwittigen van de **hulpdiensten** (fictief bij een oefening!) vlot en tijdig verloopt. Ook andere **tekorten** die tijdens de oefening naar voor komen, kunnen zo bijgeschaafd worden. Spreek duidelijk af wie welk actiepoint zal opvolgen en tegen wanneer. Eens de procedures aangepast zijn, moeten alle personeelsleden hiervan op de hoogte gebracht worden!

3.3.2. De rol van de redder in noodsituaties

De redder heeft in de meeste noodprocedures een cruciale taak. Los van de specifieke taken die van hem verwacht worden (cfr. de zwembadspecifieke flowcharts), is het belangrijk dat als er zich een situatie voordoet waarbij hulp nodig is, de redder snel en **doordacht** reageert. Onderstaand stappenplan en basisregels helpen hem hierbij. In de praktijk doorloopt de hulpverlener de verschillende stappen vaak snel en onbewust, maar we willen je hier bewust van maken zodat je als professionele hulpverlener geen stappen overslaat.

A. Stappenplan (HIPAZ) en bijhorende basisregels

Stap	Basisregel
1. H erkennen van een probleem	1.1 Ik blijf rustig en ben voorzichtig. 1.2 Ik alarmeer onmiddellijk bij een overduidelijke noodsituatie.
2. I nschatten van de situatie (en de toestand van het slachtoffer)	2.1 Ik neem eerst waar, interpreteer nadien, controleer tenslotte of het klopt. 2.2 Ik neem waar met alle zintuigen.
3. P lan opmaken	3.1 Ik denk na alvorens te handelen.
4. A ctie	4.1 Ik kies voor 'ter plaatse stabiliseren' of 'onmiddellijk zelf vervoeren'. 4.2 Ik behandel eerst het meest levensbedreigende. 4.3 Ik zorg voor het comfort van het slachtoffer.
5. Z orgen nadien	5.1 Ik verleen psychosociale eerste hulp. 5.2 Ik maak de toestand van het slachtoffer niet erger.

STAP 1: Herkennen van een probleem

Iets gebeurd?

Basisregel 1.1: Ik blijf rustig en ben voorzichtig.

Een noodsituatie veroorzaakt stress bij wie hulp verleent. Hierdoor zou je overhaast en onbezonnen tot actie kunnen overgaan, of helemaal niet. Stress is een slechte raadgever en kan een hulpverlener verlammen. Probeer daarom de **kalmte** te bewaren.

Alvorens hulp te verlenen controleer je de **veiligheid van de situatie**. Is de omgeving veilig voor jezelf als hulpverlener? Is de omgeving ook veilig voor de omstanders en voor het slachtoffer zelf? Hulpverleners en omstanders moeten zich bewust zijn van de gevaren die verkeersongevallen, elektrocuties, CO-vergiftigingen, ongevallen in het water, enz. met zich meebrengen. Ook het slachtoffer zelf kan een bron van gevaar zijn (door besmetting, paniek, agressie) waartegen de hulpverlener zich moet beschermen.

Indien de situatie dit vereist, neem je **veiligheidsmaatregelen**.

Voorbeeld:

- Het slachtoffer evacueren (omwille van CO-vergiftiging, chloorvergiftiging, onderkoeling, verdrinking, enz.).
- Signalisatie aanbrengen.
- Een zakmasker gebruiken.

Hulp verlenen mag niet resulteren in nieuwe slachtoffers!

De artikelen 422bis en 422ter van het strafrecht bepalen dat elke burger verplicht is hulp te bieden aan een persoon in gevaar als de burger zelf buiten gevaar is en als hijzelf dit gevaar heeft vastgesteld of als het hem door een derde persoon werd meegedeeld. De wetgeving verplicht de hulpverlener geenszins zichzelf in gevaar te brengen.

Foto 14. Een jongen roept om hulp. Ik blijf rustig en ben voorzichtig. Ik controleer eerst de veiligheid van de situatie.

Basisregel 1.2: Ik alarmeer onmiddellijk bij een overduidelijke noodsituatie.

Als redder ben je gevoelig voor probleemsignalen en zal je telkens aftasten of er zich effectief een probleem voordoet. Een noodsituatie kan soms zo overduidelijk zijn, dat je onmiddellijk de hulpdiensten verwittigt. Bijvoorbeeld een ingestort gebouw, een ontploffing, een zwaar verkeersongeval, een uitslaande brand.

Foto 15. Ik zie een kind van grote hoogte vallen. Het kind blijft onbeweeglijk liggen. De noodsituatie is overduidelijk. Ik alarmeer onmiddellijk.

NOODNUMMERS

1-1-2	Ambulance - brandweer
101	Politie
070/245.245	Antigifcentrum

Gebruik bij voorkeur je GSM, zo kan je bij het slachtoffer blijven. De meeste GSM-toestellen laten het bellen van 1-1-2 toe bij ontbrekende belwaarde of zelfs slechte GSM-ontvangst. Ook een oproep vanuit een vaste telefoon naar het nummer 1-1-2 is in België gratis.

De hulpcentra 100 zijn in België provinciaal verdeeld. Het hulpcentrum 100 stuurt onmiddellijk de dichtstbijzijnde erkende 100-ziekenwagen, PIT (Paramedisch Interventie Team) of MUG (Mobiele Urgentie Groep). Een PIT heeft geen arts aan boord, maar wel een spoedverpleegkundige die bepaalde medische handelingen mag stellen. Een PIT is tot meer in staat dan een standaard ziekenwagendienst en ontlast de MUG's.

Het is belangrijk dat je de informatie duidelijk en correct doorgeeft. Vermeld de **vier W's**:

- Zeg wie je bent.
- Waar de hulpdiensten verwacht worden.
- Leg uit wat er precies gebeurd is.
- Wie de slachtoffers zijn (het aantal, de toestand van de slachtoffers).

De hulpverlener van de alarmcentrale zal je de nodige vragen stellen. Verbreek daarom niet zelf het gesprek. Houd na de oproep de lijn vrij zodat de hulpcentrale je eventueel kan terugbellen. Voorzie dat iemand de hulpdiensten zal opwachten om hen naar de plaats van het ongeval te leiden.

ICE

Als je wenst dat een familielid, een vriend, een vertrouwenspersoon, enz. snel ingelicht wordt als je zelf slachtoffer bent, dan kan je dit in je GSM gemakkelijk kenbaar maken. Via de ICE-nummers weten omstanders en hulpdiensten wie te verwittigen.

ICE staat voor 'In Case of Emergency' (of 'in geval van nood'). Onder deze term sla je dan de gewenste namen en nummers op. Je kan zelfs een volgorde opgeven van te contacteren personen: ICE1, ICE2, enz. De ICE-nummers kunnen ook nuttig zijn bij het identificeren van een slachtoffer of het inwinnen van medische informatie.

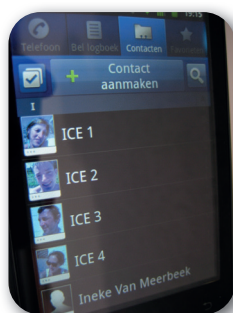

Foto 16. Je spaart de hulpdiensten vaak tijd door het woord 'ICE' op te slaan in het adresboek van je GSM, met daarbij de telefoonnummers van personen die in geval van nood verwittigd kunnen worden.

STAP 2: Inschatten van de situatie (en de toestand van het slachtoffer)

Wat is er juist gebeurd? Wat is er mis met het slachtoffer?

Basisregel 2.1: Ik neem eerst waar, interpreteer nadien, controleer tenslotte of het klopt.

Niet alles is wat het lijkt. Snelle conclusies zijn daarom vaak fout. Door het waarnemen en interpreteren te scheiden, verminder je de kans op vergissingen. Eerst objectief **observeren**, dan pas zo objectief mogelijk **betekenis geven** aan wat je hebt geobserveerd.

Hulp verlenen is een continu proces van waarnemen, interpreteren, **controleren**. Je neemt symptomen waar, je vermoedt een bepaald letsel (of aandoening), je versterkt of ontkracht je vermoeden door bijkomende waarnemingen.

Voorbeelden van observaties	Voorbeelden van interpretaties
1.1 Een kind zit neer op de kade, houdt zijn arm vast, roept 'mama', de schouder ziet rood. 1.2 Een man in het diepe zwembadgedeelte hoest en slaat met de armen op het water. 1.3 Een jongen ligt op de kade van een openluchtzwembad, met de ogen dicht.	1.1 Een kind is gevallen en heeft veel pijn aan de geschaafde schouder. 1.2 Een man heeft zich verslikt en is in paniek. 1.3 Een jongen ligt te zonnen.
Voorbeelden van bijkomende observaties	Voorbeelden van bijkomende interpretaties
2.1 Het kind heeft een misvormd schoudergewricht, drukt de arm tegen het lichaam, weent en roept voortdurend 'au!'. 2.2 Bij het roepen naar de man, steekt de man zijn duim omhoog en roept hij 'alles ok'. 2.3 De jongen reageert niet als ik hem aanspreek.	2.1 Het kind heeft een open schouderontwrichting. 2.2 De man haalde een grap uit. 2.3 De jongen is bewusteloos.

Foto 17. Een kind is gevallen. De enkel doet pijn. Ik trek de schoen en kous uit om tot op de huid te kunnen kijken. Dit is nodig om mijn vermoeden te versterken.

BASISREGEL 2.2: Ik neem waar met álle zintuigen.

Om te weten wat er mis is met het slachtoffer, ligt het voor de hand dat je luistert naar wat het slachtoffer te vertellen heeft. **Luister** ook naar getuigen van het ongeval en kennissen die de medische achtergrond van de persoon kennen.

Bekijk het slachtoffer grondig. Verwijder indien nodig kledij om tot op de huid een letsel te kunnen waarnemen: zwelling, verkleuring, een bloeding, een abnormale stand, enz. Bij een bewusteloos slachtoffer vind je soms de verklaring door goed te kijken naar de betrokkene en zijn omgeving. Het slachtoffer kan bijvoorbeeld een puffer op zak hebben of een ketting met het logo van diabetes dragen.

Door te **voelen** aan een slachtoffer, kan je infectie of koorts vermoeden. Als het slachtoffer dit toelaat kan je hem eventueel aftasten door lichte druk uit te oefenen. Het slachtoffer zal pijnreacties geven, die je helpen een letsel te lokaliseren.

Om de ademhaling te controleren luister je, kijk je en voel je gelijktijdig.

In sommige gevallen kan je je **reukzin** gebruiken voor bijkomende informatie (voorbeeld: alcoholadem, appelgeuradem).

Foto 18. Ik controleer de ademhaling van het slachtoffer. Ik luister naar ademgeluid, kijk naar de borstkas en voel met mijn wang.

STAP 3: Plan opmaken

Wat beslis ik? Wat doe ik wanneer?

BASISREGEL 3.1: Ik denk na alvorens te handelen.

Eerst denken, dan doen. Vanzelfsprekend. En toch, sommige hulpverleners gaan onmiddellijk na het opmerken van het noodgeval over tot actie. Fout. Gun jezelf de tijd om na te denken. Even nadenken geeft je de kans om alternatieven te overwegen, om betere oplossingen te vinden, om de juiste beslissing te nemen. Handel je doordacht, dan win je tijd en help je het slachtoffer beter.

Bij een actieplan bepaal je je handelingen en de volgorde ervan.

Voorbeelden

1. *Ik ga eerst het slachtoffer en de mama gerust stellen, dan zal ik het kind bevelen niet te bewegen, nadien bel ik de 1-1-2, enz.*
2. *(In het geval dat de man werkelijk dreigt te verdrinken) Ik zal het slachtoffer eerst vragen om naar de kant te zwemmen; als dit niet lukt, werp ik een reddingsmiddel.*
3. *Ik zal eerst aan een omstander vragen aanwezig te blijven, dan wil ik weten of de jongen nog ademt.*

STAP 4: Actie

BASISREGEL 4.1: Ik kies voor 'ter plaatse stabiliseren' of 'onmiddellijk zelf vervoeren'.

In een noodsituatie of als enkel ziekenwagenvervoer veilig is, kies je voor 'stay and play'. Je blijft in deze gevallen met het slachtoffer ter plaatse. Je belt 1-1-2 en tracht het slachtoffer te **stabiliseren**.

Voorbeeld:

bij een beroerte, een schedelbreuk, een te reanimeren slachtoffer met omstander.

Als de allereerste zorgen het verschil kunnen maken, stabiliseer je eerst het slachtoffer en verwittig je vervolgens de hulpdiensten.

Voorbeeld:

bij een bewusteloos slachtoffer, een nekletsel, een slagaderlijke bloeding, een gebroken scheenbeen.

Als je kiest voor 'stay and play', verplaats of beweeg je het slachtoffer in de regel niet. Als dit toch nodig is om erger te voorkomen, beweeg of verplaats je het slachtoffer voorzichtig en minimaal.

Voorbeeld:

Een slachtoffer met een gebroken scheenbeen naar binnen brengen als het slachtoffer buiten gevaar loopt voor onderkoeling. Een ernstig gekwetst, bewusteloos slachtoffer op zijn zijde draaien als het slachtoffer braakt. Het hoofd achterwaarts kantelen van een te reanimeren slachtoffer met schedelbreuk als beademen op een andere wijze niet lukt. (Als er geen medische tegenindicatie is, kan je ook omwille van comfortredenen een slachtoffer een andere houding laten aannemen.)

Als het slachtoffer gespecialiseerde hulp nodig heeft maar niet in levensgevaar verkeert én je kan het slachtoffer zelf veilig vervoeren, kies je voor 'scoop and run'. Je regelt snel vervoer naar een ziekenhuis.

Voorbeeld:

Bij een neusbreuk, een ontwrichte vinger.

Foto 19. Ik vermoed een open scheenbeenbreuk. Ik kies voor 'stay and play'.

BASISREGEL 4.2: Ik behandel eerst het meest levensbedreigende.

'Treat first what kills first.' Logisch. Wat voorrang heeft, krijgt ook voorrang. Je tracht het slachtoffer in de eerste plaats in leven te houden, dan bekommer je je om de rest. (Deze regel is van toepassing op één slachtoffer en is niet in tegenspraak met de prioriteitsregel bij het redden van meerdere slachtoffers (zie het vak 'Redding').

PRIORITEITSREGEL BIJ HET VERZORGEN VAN EEN SLACHTOFFER (RODE KRUIS)

1. Levensreddende technieken toepassen (zorgen voor een vrije luchtweg, reanimatie, levensbedreigende bloedingen stelpen, stabiele zijligging, enz.).
2. Ernstige bloedingen stelpen.
3. Brandwonden afkoelen.
4. Grote wonden afdekken.
5. Letsels aan het bewegingsstelsel verzorgen.
6. Minder erge wonden verzorgen.

Voorbeelden:

- Je stelpt eerst de slagaderlijke bloeding en behandelt dan pas de open breuk.
- Je reanimeert eerst een elektrocutieslachtoffer en koelt dan de brandwonden.
- Je koelt eerst brandwonden en verzorgt dan de verstuiking.

Foto 20. De hulpdiensten verwittigen en de ademhaling regelmatig controleren, hebben voorrang op de wondverzorging.

Verloopt de hulpverlening zoals gepland?

BASISREGEL 4.3: Ik zorg voor het comfort van het slachtoffer.

Een slachtoffer heeft per definitie een gebrek aan comfort. Toch kan je het voor een slachtoffer minder onaangenaam maken:

- Je kan een slachtoffer beschermen tegen warmte (bijvoorbeeld met een zonnenscherm of door zelf schaduw te geven) of tegen koude (bijvoorbeeld met een jas of een isothermisch deken).
- Je kan een slachtoffer de meest comfortabele houding laten aannemen. Dit is meestal de houding waarin het slachtoffer het minste pijn voelt. Voorbeeld: bij een inwendige bloeding die tot shock leidt.
- Je kan ingaan op wensen van het slachtoffer zolang het de toestand van het slachtoffer ten goede komt.

Let wel op! Je laat een gewond of ziek slachtoffer in de regel niet eten of drinken (uitzonderingen: bij uitdroging, een hittedslag, een decompressieongeval, een suikertekort). Voedsel en drank belasten de spijsvertering en zijn nadelig als het slachtoffer geopereerd moet worden.

Foto 21. Een slachtoffer had een flauwte. Ik laat hem nog even liggen en zorg voor comfort: zijn hoofd rust op een handdoek.

STAP 5: Zorgen nadien

BASISREGEL 5.1: Ik verleen psychosociale eerste hulp.

Hulp verlenen houdt meer in dan een redding uitvoeren of lichamelijke letsels verzorgen. In het omgaan met slachtoffers en omstanders ben je gevoelig voor hun **emoties**. Deze kunnen erg verschillen: boos, verward, ontkennend, in paniek. Je inleven in de situatie van het slachtoffer en de omstander, helpt om op een gepaste manier om te gaan met hun reacties.

- Ik blijf vriendelijk, stel het slachtoffer gerust, toon medeleven.
Benader het **slachtoffer** op een vriendelijke manier en zonder vooroordelen. Stel jezelf voor. Spreek rechtstreeks tegen het slachtoffer (en niet tegen een omstander over het slachtoffer), spreek op ooghoogte en verstaanbaar. Luister ook naar het slachtoffer (beantwoord vragen, ga in op wat hij zegt). Vraag wat er gebeurd is, waar het pijn doet, enz. Vraag toestemming (bij kinderen aan ouders) om eerste hulp te bieden. Blijf bij het slachtoffer, laat hem niet alleen als dat niet nodig is. Help het slachtoffer ook met praktische zaken (zoals bijvoorbeeld iemand verwittigen, zorg dragen voor bezittingen).
Ga ook met **omstanders** rustig en begripvol om. Zo krijg je vertrouwen en respect. Informeer hen en schakel hen in bij de hulpverlening. Neem beschuldigingen niet persoonlijk en vermijd discussie. Toon begrip voor hun ongerustheid. Aanvaard zeker geen fysieke agressie.
- Ik informeer en betrek het slachtoffer.
Leg uit wat je doet en waarom je dat doet. Gebruik eenvoudige taal. Indien mogelijk heeft het slachtoffer een actieve, helpende functie. Op deze wijze geef je het slachtoffer zo veel mogelijk het gevoel van controle.
- Ik ben zelfzeker.
Geef **duidelijke en directe instructies** aan het slachtoffer (voorbeeld over het zelf reinigen van een wonde) of aan omstanders (voorbeeld over het afstand houden). Wees kalm, maar kort en krachtig. Zo kom je zelfzeker over en vermijd je discussie.

BASISREGEL 5.2: Ik maak de toestand van het slachtoffer niet erger.

‘Do not further harm.’ **Je doet enkel datgene wat je kan en waar je van weet dat het goed is voor het slachtoffer.** Bij twijfel laat je het beter over aan een meer gespecialiseerde hulpverlener. Wees echter niet bang om te helpen. Desnoods beperk je je tot het correct alarmeren van de hulpdiensten.

De hulpverlening die je uitvoert, beheers je. Laat je leiden door wat je hebt geleerd in de opleiding tot redder, in bijscholingen voor redder, in bijkomende opleidingen. Wees wel flexibel. Geen enkele hulpverlening is identiek. Dit geldt in het bijzonder voor reddingen in water. Evalueer continu je handelingen. Stuur je hulpverlening bij waar nodig.

Foto 22. Producten die ik niet ken, gebruik ik niet. Ik lees bij twijfel steeds eerst de bijsluiter.

3.4. Integriteit van de zwemmer

3.4.1. Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Lichamelijk of seksueel grensoverschrijdend gedrag kan overal optreden, ook in een zwembad. Omdat er veel vragen zijn over hoe te reageren in zo'n geval, heeft het Internationaal Centrum Ethiek in de Sport (ICES) als expertisecentrum samen met Sensoa en Child Focus diverse werkinstrumenten over lichamelijk en seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport ontwikkeld. Voor deze publicatie over noodprocedures in publiek toegankelijke zwembaden maakte ICES de vertaling naar een zwembadcontext.

Checklist taken lichamelijk en seksueel grensoverschrijdend gedrag

- o Situatie observeren (in de gaten houden, toenadering zoeken, enz.)
- o Situatie inschatten aan de hand van de methodiek van het Vlaggensysteem
- o Bij situaties in de grijze zone, bespreken met het noodteam en aftoetsen met 1712 (professionele hulplijn voor vragen over geweld, misbruik en kindermishandeling)
- o Bij ernstige/acute situatie politie (101) verwittigen
- o Personen aanspreken en wijzen op gedragsregels
- o Veiligheid garanderen
- o Slachtoffer(s) opvangen (bij -18 jaar, ouders verwittigen)
- o Situatie noteren in het logboek
- o Aanspreekpersoon integriteit (API) op de hoogte stellen
- o Enz.

De basics

- Lichamelijk en seksueel grensoverschrijdend gedrag komt in allerlei vormen voor, van mild tot ernstig: een koppeltje kust in het zwembad, een meisje flirt met een redder, een trainer gaat zonder kloppen een gemeenschappelijke kleedkamer binnen, een vrouw wordt onder water begluurd, een jongen maakt stiekem foto's van meisjes onder de douche, een man dwingt een meisje tot seks in een kleedhokje, enz.
- Het risico is reëel: uit recent onderzoek bij 2.044 Vlaamse volwassenen blijkt 17% in de kindertijd of jeugd minstens één ervaring met seksueel grensoverschrijdend gedrag in een sportomgeving te hebben gehad.
- 'Plegers' zijn vaak (jonge) zwemmers onderling, maar hou er rekening mee dat ook zwembadmedewerkers grensoverschrijdend gedrag kunnen stellen.
- Beschouw lichamelijk en seksueel grensoverschrijdend gedrag als een vorm van ordeverstoring: bestaande (tucht)procedures inzake sanctionering/schorsing/uitsluiting rond fysiek geweld zijn vaak bruikbaar.
- Naast ontkenning of onderschatting, is ook onaangepast en overdreven reageren op incidenten nefast voor de betrokkenen

Via een indeling in groene, gele, rode of zwarte vlag kunnen situaties beoordeeld worden. Specifiek voor sport werd een handboek uitgewerkt "Sport, een spel met grenzen" (Sensoa, ICES, CISM) waarmee je lichamelijk of seksueel gedrag in een (sport)situatie kan inschatten en geholpen wordt om op een goede manier te reageren.

EEN GROENE VLAG:
AANVAARDBAAR LICHAMELIJK
OF SEKSUEEL GEDRAG

EEN GELE VLAG:
LICHT GRENDOVERSCHRJDEND
LICHAMELIJK OF SEKSUEEL GEDRAG

EEN RODE VLAG:
ERNSTIG GRENDOVERSCHRJDEND
LICHAMELIJK OF SEKSUEEL GEDRAG

EEN ZWARTE VLAG:
ZWAAR GRENDOVERSCHRJDEND
LICHAMELIJK OF SEKSUEEL GEDRAG

Om een kleur te kunnen toekennen en een situatie dus min of meer objectief te beoordelen, werden zes criteria benoemd. Als een situatie aan alle zes criteria voldoet, is ze oké. Als aan één of meer criteria niet wordt voldaan, is de situatie niet oké.

De zes criteria zijn:

	1. Toestemming (alle betrokkenen gaan duidelijk akkoord)
	2. Vrijwilligheid (er is geen dwang of druk)
	3. Gelijkwaardigheid (het gedrag is tussen gelijkwaardige partners)
	4. Ontwikkeling (het gedrag past bij een bepaalde leeftijd of ontwikkelingsfase)
	5. Context (het gedrag is aangepast aan de situatie of omstandigheden)
	6. Zelfrespect: kinderen en jongeren mogen zichzelf door wat ze doen of door een situatie geen schade berokkenen

Afhankelijk van de mate en het aantal criteria die overschreden zijn, wordt aan een situatie een groene (normale situatie), gele (licht grensoverschrijdende situatie), rode (ernstig overschrijdende situatie) of zwarte (zwaar grensoverschrijdende situatie) vlag toegekend.

Via onderstaande tabel krijg je een beeld op welke manier te beoordelen, al is de werkelijkheid niet altijd zo eenduidig. In de donkergrijze zone spreek je over seksueel misbruik, de andere situaties spreek je meestal over seksueel grensoverschrijdende situaties. Het is duidelijk dat als een situatie niet met toestemming en niet vrijwillig gebeurt, en er is geen sprake van gelijkwaardigheid, dat de feiten dan zeer ernstig worden genomen.

	groen	geel	rood	zwart
Toestemming	OK	+/- OK	- OK	-- OK
Vrijwilligheid	OK	+/- OK	- OK	-- OK
Gelijkwaardigheid	OK	+/- OK	- OK	-- OK
Leeft./ontw. adequaat	OK	+/- OK	- OK	-- OK
Context-adequaet	OK	+/- OK	- OK	-- OK
Zelfrespect	OK	+/- OK	- OK	-- OK

Voor verschillende situaties in de sportsector werden voorbeelden uitgewerkt. Hier vind je enkele voorbeelden van lichamelijk of seksueel gedrag in een zwembadcontext:

1. Een jongen (13) houdt zijn smartphone boven de kleedkamer van de meisjes en neemt foto's van meisjes die zich aan het omkleeden zijn. (rode vlag)
2. Een vrouw (30) meldt dat ze onder water begluurd wordt. (gele vlag)
3. Een koppel (17) geeft elkaar een kus op de mond. (groene vlag)
4. Een vrouw (60) neemt publiekelijk, naakt een douche. (gele vlag)
5. Een man staart naar een meisje (13) haar borsten en maakt een seksueel getinte opmerking. (gele vlag)
6. Een meisje (14) flirt met de redder (18). (gele vlag)
7. Een peuter (2) raakt tijdens de watergewenning per ongeluk de borsten van de begeleidster aan. (groene vlag)
8. Een collega-redder gaat zonder kloppen de gemeenschappelijke vrouwenkleedkamer binnen. (gele vlag)
9. Een jongen raakt de intieme lichaamsdelen van een meisje aan bij het spelen in het water. Het meisje vindt dit niet leuk. Het is niet de eerste keer. (rode vlag)
10. Een jongen wordt door een man naar een toilet gelokt. Daar wordt de jongen gedwongen om de penis van de man aan te raken. (zwarte vlag)
11. Een koppel (volwassenen) vrijt in een kleedhokje. (gele vlag)

De redder reageert situatieafhankelijk, in functie van de kleur van de vlag. Bij elke kleur van vlag hoort een aangepaste reactie.

- Bij een groene vlag kan je de situatie bekijken/beluisteren, benoemen, bevestigen of bewust niet reageren.
- Bij een gele vlag kan je de situatie bekijken/beluisteren, benoemen en begrenzen (en uitleggen).
- Bij een rode vlag kan je de situatie bekijken, beluisteren, benoemen, de persoon met de situatie confronteren, de situatie verbieden maar ook herstellen en bemiddelen.
- Bij een zwarte vlag kan je de situatie bekijken, beluisteren, benoemen, verbieden, bestraffen (en uitleggen) en doorverwijzen naar de gepaste hulp.

Doorverwijzen of zelf advies inwinnen kan bij de 'Professionele hulplijn voor vragen over geweld, misbruik en kindermishandeling' (1712). Je kan ook doorverwijzen naar politie/justitie of slachtofferhulp/huisarts.

Voorbeeldreacties van de redder:

- Situatie 3: gewoon niet reageren, dit is een groene situatie.
- Situatie 8: uitleggen aan je collega-redder dat kloppen (en wachten tot bevestiging) alvorens binnen te gaan de vrouwen meer privacy geeft waar ze recht op hebben.
- Situatie 9: uitleggen aan de jongen dat zijn gedrag niet kan. Zorgen dat de jongen zijn excuses aanbiedt.
- Situatie 10: de situatie zo snel mogelijk veilig maken voor de jongen. De jongen en ouders zo goed mogelijk opvangen en doorverwijzen naar slachtofferhulp/huisarts en melden aan politie/justitie.

Meer info en vormingsaanbod over het sportspecifiek vlaggensysteem is te vinden op www.ethischsporten.be.

3.4.2. Foto's nemen in het zwembad

Elke Belg loopt intussen constant met een camera in de zakken. Sinds de smartphone deze functie heeft overgenomen zijn foto's en filmpjes veel sterker in de samenleving aanwezig. Maar wat als iemand een camera wil meenemen in het zwembad? Een zwembad is immers een omgeving waar mensen zich 'blootgeven' en foto's maken ligt hier veel gevoeliger dan in andere accommodaties of bij evenementen.

Dit is een algemene vraag voor de zwembadbeheerder, waar ook de redder op het terrein mee geconfronteerd wordt. Kan een camera wel/niet worden toegelaten tijdens de publieke openingsuren, wat met privacy, afspraken hieromtrent opnemen in het reglement van interne orde, enz.?

Hieronder volgt een overzicht van hoe een aantal zwembaden hier mee omgaan. De redder kan hier zelf vragen aan de beheerder wat de geldende afspraken zijn en heeft ook als taak om de beheerder te informeren indien onduidelijke of niet-correcte situaties zich voordoen.

Al dan niet toelaten?

Over het algemeen moeten personen die filmopnames of foto's willen maken in het zwembad dit **aanvragen** en de **goedkeuring van de directie** hebben. Een element dat meespeelt bij het al dan niet geven van de toelating is met welk doel de foto's of de film gemaakt wordt. Zo kan er bv. beslist worden om geen toestemming te geven indien het voor commerciële doeleinden is.

De toelating om te filmen of te fotograferen kan ook een aantal voorwaarden inhouden.

Eén van de voorwaarden die gesteld wordt, is dat uitvoerder **geen andere bezoekers filmt/fotografeert** of indien hij dat toch wenst te doen aan die mensen die hij in beeld brengt de **toestemming vraagt**. Dit wordt dan ook zo aan de redders gemeld, zodat ze hier op kunnen toezien en de publieke zwemmers te woord kunnen staan als ze hier vragen over hebben.

Afhankelijk van het doel van de foto's/opnames en wie de foto's/opnames neemt wordt er anders gereageerd:

- Iemand komt zomaar foto's nemen van **publiek**:
 - o Dit wordt niet toegelaten, de persoon in kwestie wordt verzocht de opnames te staken en de foto's te wissen.
- Iemand wenst een foto te nemen van **zijn/haar kind** tijdens het publiek zwemmen (verjaardagsfeestje, babyzwemmen, enz.):
 - o Dit is op zich geen probleem. Echter, wanneer diezelfde persoon ook andere mensen ongevraagd begint te fotograferen, vormt dit wel een probleem en wordt er ingegrepen.
- Tijdens de **training/zwemles** worden er foto's/opnames gemaakt:
 - o Als de beelden enkel gebruikt voor **didactische** doeleinden (techniek-verbetering, training, enz.), is er op zich geen probleem.
 - o Belangrijk is dat de **beelden tussen beide partijen blijven**. Dit kan bv. door hier duidelijke afspraken over te maken of indien praktisch haalbaar door het toestel van de uitvoerder van de beweging te gebruiken. Als de beelden openbaar gemaakt worden zonder medeweten van, dan stelt er zich een probleem...
 - o De uitvoerder van de beweging moet **instemmen** met het feit dat hij gefilmd wordt.

Afspraken hieromtrent opnemen in het reglement van interne orde?

Sommige zwembaden hebben regels over het gebruik van 'multimedia' opgenomen in het reglement van interne orde, al is dit nog niet ingeburgerd.

Er zijn ook zwembaden waar in de zwemhal **bordjes** hangen met een **icoontje** dat duidelijk maakt dat **filmen en fotograferen verboden** zijn.

HOOFDSTUK 4. WATERKWALITEIT METEN

4.1. Inleiding

In het dagelijkse werk wordt het personeel van een zwembad herhaaldelijk geconfronteerd met technisch/wetenschappelijke aspecten van de kwaliteit van het zwembadwater en van de hygiëne in de inrichting. Een zwembad moet voldoen aan bepaalde kwaliteitseisen die door de overheid worden opgelegd en waarmee in eerste instantie wordt beoogd de gezondheid en veiligheid van baders, personeel en bezoekers te beschermen en verder bij de omwonenden zo weinig mogelijk hinder te veroorzaken.

Deze kwaliteitseisen komen uit de VLAREM II-wetgeving die in het Vlaamse Gewest alle milieuzaken regelt. Een zwembad mag pas voor publiek toegankelijk zijn als het beschikt over een uitbatingvergunning; deze vergunning steunt volledig op de VLAREM II-wetgeving.

Waarborg voor de bescherming van de gezondheid is een optimale kwaliteit van het milieu waarmee baders, personeel en bezoekers in aanraking komen, nl. het zwembadwater, de omgevingslucht en de vloeren. Een slechte kwaliteit van een van deze punten leidt tot afwijkingen op andere plaatsen, bv. een slechte waterkwaliteit heeft ook invloed op de luchtkwaliteit in overdekte baden en vuile vloeren beïnvloeden de waterkwaliteit.

Het belangrijkste punt is de waterkwaliteit. Die wordt beïnvloed door volgende factoren:

1. De verontreiniging die de zwemmers in het water brengen.
Het aantal zwemmers en de graad van vervuiling van elke zwemmer spelen hierbij een belangrijke rol.
2. De capaciteit en de optimale werking van de waterzuiveringsinstallatie.
3. Het onderhoud van het bad, vooral dan het bodemreinigen (= stofzuigen).
4. De vervuiling van het zwembadwater door de omgeving, bv. inwaaiend vuil in openluchtbaden.
5. De vervuiling van het zwembadwater door de installatie (bv. roest), reinigingsproducten, kuiswater en losse cement.
6. De kwaliteit van het vul- en suppletiewater^[*].

De waterzuiveringsinstallatie moet er voor zorgen dat de in het zwembadwater aanwezige vervuiling wordt verwijderd, het water voldoende desinfecteervermogen heeft en indien nodig ook de kwaliteit van het vul- en suppletiewater wordt verbeterd.

Vervuiling komt in zwembadwater voor in opgeloste toestand of als deeltje.

- Opgeloste vervuiling zoals bv. zweet, zal zich vrij gelijkmatig verdelen over het ganse bassin en kan slechts verwijderd worden door het zwembadwater met chemische producten te behandelen en door het water te verversen;
- Deeltjes zullen meestal drijven (oppervlakte) of bezinken (bodem). Ze kunnen verwijderd worden door een goede watercirculatie bv. voldoende oppervlaktewaterafvoer via de overloopgoten en door de op de bodem van het bassin verzamelde vervuiling weg te zuigen ("stofzuigen").
Zeergekleindeeltjes (afgestorven bacteriën, huidschilfers, resten van cosmetica, talg, enz.) zullen blijven zweven. Ze gedragen zich als opgeloste vervuiling en kunnen uit het water verwijderd worden met vlokmiddelen. Deze deeltjes worden ook *colloïdale* deeltjes genoemd.

[*] Suppletiewater: elke dag moet minstens 30 liter vers water in het circuit worden gepompt.

Naar gelang de herkomst wordt de in zwembadwater aanwezige vervuiling onderverdeeld in

- *Microbiologische vervuiling*: bacteriën, virussen, amoeben en algen (voorkomen: kleine en colloïdale deeltjes). Let wel: het gaat hier niet over vervuilingen van zwembadvloeren !
- *Chemische vervuiling*:
 - o primaire chemische vervuiling is afkomstig van baders (haar, huidschilfers, textielvezels, huidvet, cosmetica, speeksel, micro-organismen, urine, zweet) en onderhoudsproducten; soms kan ook vuil van buiten af in het bad komen bv stof en bladeren in openluchtbaden. Deze vervuiling komt voor als deeltje en in opgeloste toestand;
 - o secundaire chemische vervuiling wordt in zwembadwater gevormd door reactie van chloor met de in het water aanwezige vervuiling: hierbij ontstaat gebonden chloor (chlooramines) en stoffen zoals chloroform. Deze stoffen kunnen uit het zwembadwater ontsnappen. In overdekte baden geven ze vaak geurhinder en prikkelende ogen: dit is de typische 'zwembadlucht'.

De vijf verschillende onderdelen van de waterbehandeling zijn van belang in de beoordeling van de waterkwaliteit:

1. Watertransport en doorstroming
2. Filtratie
3. Desinfectie en oxidatie
4. pH-regeling
5. Automatische sturing

4.2. Waterbehandeling

4.2.1. Watertransport en doorstroming

In zwembaden wordt het water constant gecirculeerd. Die circulatie van het water vanuit de zwembaden naar het waterbehandelingssysteem maken alle volgende stappen van de waterbehandeling mogelijk.

4.2.2. Filtratie

Een filter verwijdert deeltjes uit vloeistoffen. In zwembaden zijn de deeltjes de vaste verontreinigingen die, door dosering van een vlokmiddel, een voldoende grote diameter hebben om door de filter te worden tegengehouden.

In zwembaden zijn drie soorten filters: de voorfilters dienen voor het afscheiden van de grove vervuiling: haar, pleisters, enz. De zandfilters zorgen voor de afscheiding van kleine korrelige vervuiling, en de actiefkoolfilters houden al een deel van de bacteriën tegen.

4.2.3. Desinfectie en oxidatie

De desinfectie van zwemwater heeft tot doel ziekteverwekkende kiemen te doden zodat het risico op besmetting minimaal is. Tegelijk daalt het aantal onschadelijke kiemen en wordt een reserve aan desinfectiecapaciteit opgebouwd.

De in zwembaden toegepaste desinfectiemiddelen hebben eveneens oxiderende eigenschappen d.w.z. dat ze verontreinigingen zoals urine en zweet chemisch kunnen afbreken. *Desinfectie en oxidatie gaan dus tegelijk door, doch de oxidatiereacties verlopen in het algemeen trager dan de desinfectie. Oxidatiereacties hebben als nadeel dat andere stoffen worden gevormd. Bij de afbraak van bv. ureum – een component van zweet en vooral van urine – worden **chlooramines** - ook “gebonden chloor” genoemd – gevormd die uit het water kunnen ontsnappen en een typische “zwembadgeur” veroorzaken.*

Deze geur wordt vaak ten onrechte toegeschreven aan té hoge chloorgehalten doch in werkelijkheid gaat het over een afbraakproduct van de vervuiling (ureum) die door de baders in het water wordt gebracht. De hoeveelheid chlooramines of gebonden chloor geeft een inzicht in de graad van vervuiling van zwemwater.

Oorzaken van verhoogde gehalten aan chlooramines:

- Onvoldoende afvoer van water via de overloopgoot.
- Niet of onvoldoende bodemreiniging (stofzuigen).
- Overbezetting van het bad.
- Slechte luchtverversing in het bad.
- Filters niet (genoeg) gespoeld.

A. Desinfectiemiddelen

In de praktijk wordt vooral natriumhypochloriet (NaOCl) toegepast. Deze stof geeft in zwemwater “vrij chloor” – ook genoemd “vrij beschikbaar chloor” – af dat het water desinfecteert en de vervuiling afbreekt (= oxideert).

Synoniem: chloorbleekloog, eau de Javelle, javelwater, bleekwater.

OPGELET!

Natriumhypochloriet mag NOOIT samen met een sterk zuur (zwavelzuur, geconcentreerd zuur reinigingsmiddel) gebruikt worden omdat onmiddellijk het dodelijk chloorgas wordt gevormd!

Natriumhypochloriet mag om veiligheidsredenen ook nooit rechtstreeks in het bassin gegoten worden als er wordt gezwommen.

B. Regeling van het chloorgehalte in zwembadwater

Het chloorgehalte kan manueel of automatisch geregeld worden. In beide gevallen wordt het gehalte vrij chloor geregeld op 0,5 tot 1,5 mg/l (in openluchtbaden is tot 3,0 mg/l toegelaten).

Met een manuele regeling wordt bedoeld dat het debiet van de pompen met de hand wordt ingesteld. Een dergelijke werkwijze is omslachtig en leidt bijna steeds tot te hoge of te lage chloorgehalten.

Beter is een automatische dosering van het desinfectiemiddel m.b.v. een meet- en regelsysteem (= automatische sturing, bv. type Depolox).

4.2.4. pH-regeling

Desinfectie en oxidatie van zwembadwater zijn slechts mogelijk indien het zwembadwater een juiste zuurgraad of pH heeft.

De pH van water wordt uitgedrukt in pH-eenheden. De pH-schaal ligt tussen 0 en 14. Halverwege (pH 7) spreekt men van neutraal, tussen 0 en 7 van zuur en tussen 7 en 14 van basisch. Hoe meer de pH afwijkt van 7, des te zuurder (pH < 7) of basischer (pH > 7) is het water.

De uitbatingsvoorwaarden leggen een pH op van 7,0 tot 7,6. Deze waarden waarborgen een goede desinfectie en uitvlokking met minimale vorming van chlooramines en weinig huidirritatie, afzetting van kalksteen en aantasting van cement.

A. Invloed van de behandeling van zwemwater op de pH

De pH van zwemwater hangt af van de pH van het suppletie- en vulwater en van de aard en de hoeveelheid producten die in de waterzuivering worden toegepast.

- Vul- en suppletiewater hebben een pH die meestal rond de 8 ligt; door toevoeging van vers water zal de pH dus een weinig stijgen.
- Natriumhypochloriet en alkalische reinigingsproducten hebben een pH van 11 of meer en zullen de pH van zwembadwater verhogen.
- De pH van zure reinigingsproducten en van vlokmiddelen ligt beneden 3; ze zullen de pH verlagen.
- Zwavelzuur (een pH-correctiemiddel) heeft een pH van 1 of lager en verlaagt de pH.

Bij toepassing van natriumhypochloriet als desinfectiemiddel in zwemwaterbehandeling zal de pH boven 8 stijgen en moet een zuur toegevoegd worden om de pH te verlagen tot onder de 7,6 dat de maximaal toegelaten waarde is volgens VLAREM. Hiervoor wordt vooral zwavelzuur aangewend.

De aanwezigheid van een sterk zuur (zwavelzuur) en natriumhypochloriet heeft al tot veel rampsituaties geleid wanneer beide producten accidenteel worden samengevoegd. Daarbij ontstaat dodelijk chloorgas.

Een te lage pH maakt water corrosief^[] voor metaal en cement, bevordert de vorming van oogirriterende trichlooramines en belet een goede uitvlokking. Bij een pH lager dan 5 gaat in water opgelost hypochloriet over in het toxische chloorgas (Cl₂) dat uit het water ontsnapt.*

Een te hoge pH is ongunstig voor het desinfectieproces en voor de uitvlokking. Bovendien wordt het water irriterend voor huid en ogen en kan kalksteen in het bad afgezet worden.

[*] Corrosief: aantastend voor materialen.

B. pH-regeling

De pH van zwembadwater wordt geregeld door toevoeging van een pH-correctiemiddel. De pompen die het pH-correctiemiddel toevoegen worden automatisch afgesteld zodat de pH binnen het optimale gebied van 7,0 tot 7,6 ligt. Het pH kan automatisch ingesteld worden met een meet- en regelinstallatie (= automatische sturing, type Depolox).

Meestal wordt zwavelzuur (H_2SO_4) als pH-correctiemiddel gebruikt.

Foto 23. Automatische sturing 1 + 2

OPGELET!

Zwavelzuur mag NOOIT samen met natriumhypochloriet (javel) gebruikt worden omdat onmiddellijk dodelijk chloorgas wordt gevormd!

Zwavelzuur mag om veiligheidsredenen ook nooit rechtstreeks in het bassin gegoten worden als er wordt gezwommen.

4.2.5. Automatische sturing en centraal bewakingssysteem

De VLAREM II-wetgeving voorziet dat zwembaden moeten uitgerust zijn met een automatische sturing van chloor en pH.

De automatische sturing meet automatisch en continu de pH en het chloorgehalte van zwembadwater. Dat water wordt afgetapt na de voorfilters, geeft de gemeten waarden weer op een display en stuurt automatisch het debiet van de pompen die zorgen voor de toevoeging van chloor en zwavelzuur. De gemeten waarden worden opgeslagen in het geheugen.

4.3. Wat is een goede waterkwaliteit?

De waterkwaliteit is “goed” als wordt voldaan aan alle parameters die in VLAREM zijn opgenomen^[*].

Het gaat hier over:

- Fysische normen die in verband staan met het uitzicht en het voorkomen van het zwemwater: helderheid, geur, kleur, zichtbare vervuiling als ook de watertemperatuur;
- Chemische normen die bepalen welke samenstelling zwemwater moet hebben. De *hygiënenormen* (zuurgraad of pH en het vrij chloorgehalte) zijn de belangrijkste waterkwaliteitsnormen. Andere normen geven de *graad van vervuiling* aan: gebonden chloor, ureum, oxydeerbaarheid en chloriden;
- In de bacteriologische normen wordt vastgelegd welke bacteriën mogen – of niet mogen – voorkomen, en eventueel ook hoeveel bacteriën het water mag bevatten.

Op de belangrijkste waterkwaliteitsnormen wordt dieper ingegaan.

Vrij (beschikbaar) chloor

Dit is de vorm van chloor die ontstaat als natriumhypochloriet (of chloorgas) aan water wordt toegevoegd. Chloor gaat in water over in de vorm ‘vrij actief chloor’ (desinfecterend) en in de vorm ‘hypochloriet’ (zonder desinfecterende eigenschappen).

Onder ‘desinfecterend’ wordt verstaan: mogelijk tot het afdoden van micro-organismen binnen een bepaalde tijd. De desinfecterende vorm kan overgaan in de niet-desinfecterende vorm en dit hangt af van de zuurgraad of pH. Meteen is duidelijk **waarom de pH zo belangrijk is voor de waterkwaliteit, het is de chemische regelknop waarmee de desinfecterende eigenschappen van chloor kunnen geregeld worden.**

Los daarvan heeft chloor, in beide gedaanten ook de mogelijkheid in water opgeloste vervuiling chemisch af te breken. Die afbraak wordt ‘oxidatie’ genoemd.

Ze verloopt relatief traag en de tussenproducten blijven in water achter: chlooramines of gebonden chloor^[**] en de trihalomethanen, waaronder chloroform.

Welke paramaters bepalen de vervuilingsgraad?

Het gaat hier over stoffen die als “vervuilend” worden beschouwd, hoe meer ze in zwemwater voorkomen, des te hoger is de graad van vervuiling. Het ideaal is dus zwemwater dat de vervuilingsparameters helemaal niet bevat of toch niet in hogere gehalten dan waarin ze in het vulwater worden gevonden.

(1) De belangrijkste vervuilingsparameter is **gebonden chloor**, die wordt gevormd door reactie van chloor met vervuiling. Gebonden chloor is de verzamelnaam van drie chlooramines die de ene uit de andere worden gevormd: monochlooramine, dichlooramine en trichlooramine. In zwemwater zal men vooral mono- en dichlooramine meten, trichlooramine ontsnapt uit het water en baders ervaren dit als een voor neus, keel en ogen sterk irriterende stof. Ten onrechte hoort men vaak zeggen dat er ‘té veel chloor’ in het water is. Als er hinder is door chlooramines – en dit is het privilege van overdekte baden – dan moet niet alleen gekeken worden naar de goede werking van de verluchting van de zwemhal, het chloorgehalte en de pH, maar zeker ook naar de vervuiling van het zwemwater: is er geen overbezetting van het bassin, hebben de zwemmers een douche genomen en wordt er niet (té veel) in het water geplast (urine bevat nl. ureum dat door chloor wordt omgezet in chlooramines).

[*] Zie bv. de normen voor overdekte circulatiebaden in hoofdstuk 5.32.8.1.9.

[**] In Engelstalige teksten spreekt men van “combined chlorine” en van de “disinfection by-products (DBP)”.

De vervuilingsgraad wordt ook gemeten met de (2) **oxideerbaarheid** en het (3) **ureumgehalte** die respectievelijk een maat zijn voor de hoeveelheid organische vervuiling, in de vorm van o.a. huidvet (talg), cosmetica, zonnebrandcrème, en van ureum als bestanddeel van urine en van zweet. Organische vervuiling wordt door chloor omgezet in trihalomethanen (o.a. chloroform), een analoge omzetting ziet men bij ureum dat uiteindelijk overgaat in gebonden chloor. **In beide gevallen breekt chloor de vervuiling af met vorming van tussenproducten die uit het water ontsnappen en overgaan naar zwembadlucht.** Op die wijze kunnen alle aanwezigen mee 'genieten' van de chemische reacties in het water: door het inademen van zwembadlucht, door rechtstreeks contact met zwemwater of door het inslikken van water.

De vierde vervuilingsparameter is (4) **chloride**, een van chloor verschillende stof, die van nature aanwezig is in leidingwater, zweet, urine en zwembadchemicaliën zoals natriumhypochloriet, vlokmiddelen en zoutzuur. De verschillende – en onvermijdelijke – bronnen van chloride maken dat het slechts van ondergeschikt belang is bij de beoordeling van de vervuilingsgraad van zwemwater. Een extra argument is dat chloride ook voorkomt in natriumchloride, een hoofdbestanddeel van zeewater.

Helderheid

De helderheid van zwemwater is de belangrijkste fysische kwaliteitsnorm. Een onvoldoende doorzicht van het zwemwater heeft tot gevolg dat een bader in problemen, niet of nauwelijks kan opgemerkt worden. De oorzaken van wazig of troebel zwemwater zijn voor een deel dezelfde als die welke aan de basis van vorming van gebonden chloor liggen: té veel vervuiling aangevoerd door baders. Verder draagt een slechte sturing van de waterkwaliteit (bv. geen of té veel vlokmiddel, pH té hoog, vervuilde filters of een te laag waterpeil waardoor de overloopgoten niet werken) bij tot minder helder water. Dit is ook het geval als kuiswater in het bassin loopt.

4.4. Monsterneming van zwemwater

Om te zien in hoeverre de in VLAREM opgelegde normen worden nageleefd moeten watercontroles uitgevoerd worden:

- In eigen beheer door tenminste driemaal per dag de essentiële parameters (vrij- en gebonden chloor, de pH, helderheid en watertemperatuur) te meten. De meetapparatuur en –methoden moeten door de Gezondheidsinspectie goedgekeurd zijn.
- Door een extern laboratorium dat alle parameters die in VLAREM voorkomen tenminste éénmaal per maand nameet. De rapporten van dit laboratorium zijn pas rechtsgeldig als het erkend is voor drinkwateranalyses^[*].
- Tenslotte worden vrij chloor en de pH continu gemeten door de automatische stuurinstallatie.

In VLAREM worden ook de randvoorwaarden van die controles vastgelegd: zo moeten de meetmethoden voor chloor en pH specifiek zijn en de meetresultaten van dagelijkse en maandelijkse controles worden minstens vijf jaar bewaard in een register.

4.4.1. Monsterneming

De eerste stap in de analyse van zwemwater is de monsterneming. Doel is een representatief staal van het zwemwater te nemen.

Op volgende zaken moet worden gelet:

- Het te onderzoeken zwembadwater wordt genomen in de maatbeker die bij de fotometer hoort.
- De oorspronkelijke samenstelling van het zwemwater mag door de monsterneming niet veranderen: de maatbeker is dus zuiver, zowel inwendig als uitwendig.
- De maatbeker wordt na de analyse leeggegoten en nagespoeld met leidingwater. Daarna laat men de beker uitdruppen.
- Indien een nieuwe maatbeker moet in dienst genomen worden, deze eerst grondig en herhaaldelijk spoelen met leidingwater tot geen zichtbare vervuiling meer aanwezig is. Gebruik geen detergenten, zwavelzuur, javel of andere chemicaliën om de beker te reinigen.

4.4.2. Plaats van monsterneming

Neem de monsters steeds op dezelfde plaats in het bassin, bv. in de helft van de lengtezijde op ca. 50 cm van de kade en op 5 tot 15 cm diepte. De maatbeker met de opening naar onder in het water duwen en op de vereiste diepte omdraaien waarbij de luchtbel in één keer uit de beker ontsnapt.

Gebruik geen oppervlaktewater voor de controles: de samenstelling van de oppervlaktelaag verschilt steeds van de rest van de watermassa.

[*] Zie Vlaams Tijdschrift voor Sportbeheer 161, 27 - 29, 2001 (erkende methoden voor wateronderzoek) en 2000, 29 – 33, 2007 (erkende laboratoria).

4.4.3. Tijdstip van monsterneming

Volgens de uitbatingsvoorwaarden moet het zwemwater ten minste driemaal per dag worden gecontroleerd. Bij elke controle wordt een nieuw monster genomen. De monsters worden genomen:

- Vóór het bad wordt opengesteld voor bezoekers.
- Tweemaal tijdens het gebruik van het zwembad, evenredig gespreid over de openingsuren.

Voorbeeld: het zwembad wordt voor het publiek geopend om 8 u en sluit 's avonds om 22 u. De 1e controle geschiedt dus tussen 7 en 8 u, de 2e omstreeks 13 à 14 u en de 3e omstreeks 19 u.

Deze uren zijn slechts indicatief. Het is niet verboden het zwemwater meer dan driemaal per dag te controleren!

Onmiddellijk na de monsterneming worden volgende bepalingen uitgevoerd:

- Gehalte vrij chloor
- Gehalte gebonden chloor
- pH (zuurgraad)
- Temperatuur

4.4.4. Controle van de helderheid

Zwemwater moet helder zijn (= doorzicht tot op de bodem van het bad). Dit is een essentiële voorwaarde om veilig te kunnen zwemmen.

Volgens de uitbatingsvoorwaarden moet de helderheid van het water ten minste driemaal per dag worden gecontroleerd; dit kan geschieden wanneer de monsters voor de controles worden genomen. De helderheid wordt gecontroleerd met het blote oog.

WERKWIJZE

Beoordeel de helderheid van zwembadwater steeds op dezelfde wijze, bv door van het ondiep gedeelte van het bassin naar het diep gedeelte doorheen de ganse watermassa te kijken. Details zoals de gekleurde tegels van de banen moeten steeds duidelijk zichtbaar zijn.

Ook kan vanaf de kade naar een voorwerp op de bodem van het bad gekeken worden, bv een contrasterende plaat (dambord met wit-zwart vlakjes).

Een lichte troebeling (waas) is nog geen reden om het bad te sluiten. In dergelijk geval moet de evolutie van de helderheid nauwlettend in het oog gehouden te worden.

Oorzaken van troebel water kunnen zijn: te weinig/geen of een overdosering van vlokmiddel, onvoldoende bodemreiniging (stofzuigen), vulwater van slechte kwaliteit, slecht werkende filters, kuiswater in het bassin gelopen.

Tracht bij troebel water steeds de oorzaak van de troebeling te achterhalen, dit kan best in samenspraak met de technieker.

4.4.5. Meten van chloorgehalte en pH met een fotometer

Een fotometer bestaat uit een:

- afsluitbare kuvettenhouder;
- toetsenbord;
- display waarop instructies en de meetwaarden verschijnen;
- in de behuizing bevindt zich een lichtbron, een fotocel en de nodige elektronische onderdelen.

Foto 24. Fotometer

Let op het volgende:

- De behuizing van de fotometer regelmatig reinigen met een vochtige doek.
- Opletten dat nooit water over de toetsen loopt.
- Indien een gevuld kuvet in de kuvettenhouder achterblijft en het toestel wordt verplaatst, zal er vloeistof in het toestel lopen. Er komt ook vloeistof in de kuvettenhouder als natte kuvetten in het toestel worden geplaatst.
Reinig de kuvettenhouder met bv. een oorreiniger en/of een droge doek of laat de fotometer enkele dagen drogen, blaas af en toe warme lucht in de kuvettenhouder (haardroger) en reinig opnieuw. Controleer de werking van het toestel met het referentiekuvet.
- Ook kan damp in de kuvettenhouder condenseren als gevolg van temperatuurverschillen in ruimten met een hoge vochtigheidsgraad (dit komt vooral voor in de winter). Ook hier is een haardroger een nuttig hulpmiddel.

4.4.6. Vrij chloormeting met DPD 1

Vrij chloor wordt bepaald met **DPD 1**^[*].

DPD 1 vormt met vrij chloor een rode kleur, die des te intenser is naarmate het gehalte vrij chloor hoger ligt. Eens de kleur ontwikkeld is, kan met de fotometer het gehalte vrij chloor afgelezen worden.

Een veel voorkomende fout is dat bij hoge chloorgehalten de rode kleur bijna ogenblikkelijk ontbindt waaruit foutief besloten wordt dat geen chloor aanwezig is.

Bij zorgvuldig waarnemen zie je rond het oplossende DPD-tablet - dat heviger bruist dan normaal - kortstondig een rode kleur ontstaan.

Indien je een mogelijke overchlorering vaststelt, doe je onmiddellijk een 2^e meting. Als de 2^e meting eveneens wijst op een overchlorering, volg dan de voorgeschreven procedures (bv. raadpleeg techniker of onderhoudsfirma).

Voor een correcte meting in deze situatie dien je het zwembadwater te verdunnen met gedestilleerd water of (indien je dit niet hebt) met leidingwater. Je verdunt bv. 10 maal, d.w.z. je neemt 10 ml zwembadwater en voegt daar 90 ml gedestilleerd water aan toe. Van deze verduning kan je dan vertrekken om alle handelingen terug uit te voeren zoals voorheen beschreven. Vergeet bij het meetresultaat niet met 10 te vermenigvuldigen om tenslotte de juiste waarde te bekomen.

[*] diethyl-parafenyleendiamine

4.4.7. Meting gebonden chloor en totaal chloor met DPD 3

Gebonden chloor kan niet rechtstreeks gemeten worden met DPD. Het wordt berekend uit het gehalte totaal chloor door gebruik van **DPD 3**.

4.4.8. pH-meting

De pH wordt vaak met dezelfde toestellen gemeten als het chloorgehalte. In plaats van DPD wordt **fenolrood** als kleurreegens gebruikt. Fenolrood verandert van geel (bij pH 6.4) tot rood (bij pH 8.2).

4.4.9. Temperatuurmeting

Het laatste punt van de controle van zwembadwater is de temperatuurmeting. Temperatuur is vooral een comfortparameter. VLAREM geeft enkel een maximumtemperatuur van 32°, maar de ideale watertemperatuur ligt rond de 27 - 29°C (27 - 28°C voor het groot bad en 28 - 29°C voor het instructiebad). Lagere temperaturen zijn onbehaaglijk, hogere leiden tot verhoogde transpiratie. In openluchtbaden wordt de watertemperatuur sterk beïnvloed door de temperatuur van de buitenlucht.

De temperatuur wordt gemeten met een gewone of met een digitale thermometer. De nauwkeurigheid van de meting is ongeveer 0,5 tot 1°C.

4.5. Interpretatie van de metingen

In VLAREM wordt weinig of geen ruimte gelaten voor interpretatie van de meetresultaten. Voor de essentiële waterkwaliteitsparameters vrij chloor, pH en helderheid geldt dat het bad moet gesloten worden als de oorzaak van de afwijking (van de in VLAREM vastgelegde normen) niet binnen de 30 minuten is gecorrigeerd. In dit hoofdstuk wordt uitgelegd hoe de driemaal per dag uit te voeren meting van temperatuur, pH, vrij en gebonden chloor en helderheid moeten geïnterpreteerd worden, vooral wanneer deze afwijken van de normen van VLAREM.

Samenvattend worden hier de dagelijks te controleren parameters van zwembadwater weergegeven.

Tabel 4. Samenvatting van de VLAREM-normen betreffende de dagelijkse controles.

Parameters zwembadwater	Overdekte baden		Openluchtbaden	
	Min.	Max.	Min.	Max.
Temperatuur	27 ^[a]	29 ^[a]	afhankelijk van de buitentemperatuur	
pH	7	7,6	idem	idem
Vrij chloor	0,5	1,5	0,5	3
Gebonden chloor		< 0,6 mg/l	idem	idem
Helderheid	bodem is goed zichtbaar		idem	

^[a] Bij de minimum- en maximumtemperatuur werd geen rekening gehouden met het verschil in temperatuur tussen een groot bad en een instructiebad. De regel is dat het instructiebad altijd ca 1°C warmer is dan het groot bad.

Indien de eigen metingen afwijken van bovenvermelde tabel verschilt de wijze van reageren volgens

- het uur waarop de afwijking wordt vastgesteld (in functie van openingsuren);
- de grootte van de vastgestelde afwijking;

en dit volgens gemaakte procedures voor het zwembad

4.5.1. pH, vrij chloor en gebonden chloor

Voor vrij chloor luiden de normen: 0,5 tot 1,5 mg/l in overdekte baden en tot 3,0 mg/l in openluchtbaden; de pH ligt tussen 7,0 en 7,6.

Indien het vrij chloorgehalte onder 0,3 mg/l ligt, moet natriumhypochloriet worden toegevoegd. Bij een chloorgehalte van meer dan 1,6 mg/l moet er nieuw water worden toegevoegd.

Zone van waakzaamheid

Van zodra het vrij chloor (of de pH) dicht tegen de onder- of bovengrens komt, nadert men de zone van 'waakzaamheid'.

Je moet er van uitgaan dat elke bepaling een meetfout kent. Wordt de pH gemeten met een goed functionerende elektrode dan ligt de meetfout rond 0,1; met een fotometer en gebruik van fenolrood als kleurindicator zal de meetfout iets hoger liggen, rond maximum 0,15. Voor vrije chloormetingen met een fotometer en DPD 1 als kleurindicator ligt de meetfout rond 0,2 mg/l. Bij gebruik van comparator ligt de meetfout nog hoger. Een comparator kan enkel gebruikt worden voor oriënterende metingen. Je kan het zeker niet gebruiken voor afstellen van de automatische sturing.

Een zone van waakzaamheid kan je instellen voor vrij chloor, tussen 0,3 en 0,7 mg/l aan de ondergrens en tussen 1,3 en 1,7 mg/l aan de bovengrens. Hier werd een mogelijke afwijking van 0,2 mg/l genomen, vanwege de iets hogere meetfout van chloormetingen met DPD 1.

0	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	1,8	1,9	2,0	...	meetfout DPD 1		
voldoet niet té weinig chloor			voldoet										voldoet niet té hoog chloorgehalte					Normen VLAREM II overdekte circulatiebaden						
alarmpeil			waakzaamheid		optimaal gehalte								waakzaamheid		te hoog gehalte					dagelijkse metingen automatische sturing				

Foto 25. Interpretatie normstelling vrije chloor (mg/l) in overdekt circulatiebad.

Dit betekent eveneens dat een meting van pH = 7,1 even goed 7,0 kan zijn en idem voor een meting van pH = 6,9. De zone van waakzaamheid voor de pH ligt dus tussen 6,8 à 6,9 en 7,1 voor de ondergrens en tussen 7,5 en 7,7 à 7,8 voor de bovengrens. Ligt de pH tussen 7,1 en 7,5 dan bevindt men zich in het optimale gebied. Meetwaarden binnen de waakzaamheidszones geven aan dat de pH aan de lage of de hoge kant is, en dat er moet ingegrepen worden door bv. de pompen die de pH-corrector toevoegen stil te zetten (of op een hoger debiet te laten draaien). Van elk mankement moet ook de oorzaak opgespoord worden: functioneert de automatische sturing van de pH wel naar behoren?

4,0	4,5	5,0	5,5	6,0	6,5	6,6	6,7	6,8	6,9	7,0	7,1	7,2	7,3	7,4	7,5	7,6	7,7	7,8	7,9	8,0	8,1	8,2	8,3	...	meetfout fenolrood
voldoet niet										voldoet					voldoet niet								Norm VLAREM II		
ALARMPEIL		té lage pH oogirritatie neemt toe					waakzaam- heid		optimaal gehalte			waakzaam- heid		té hoge pH					dagelijkse metingen automatische sturing						

Figuur 26. Interpretatie normstelling zuurgraad in overdekt circulatiebad.

Met die waakzaamheidszones wordt enkel nagestreefd dat nog vóór je de ondergrens (resp. bovengrens) bereikt, reeds reageert. Een soortgelijke werkwijze wordt ook gevolgd in de instellingen van de automatische sturing met een streefwaarde van bv pH = 7,3 en een venster van bv 0,1 wat neerkomt op een optimaal gebied tussen 7,2 en 7,4; onder 7,2 en boven 7,4 wordt een signaal gegeven dat de pH niet meer ligt binnen de ingestelde waarden. Het instellen van een waakzaamheidszone heeft dus niet tot doel om pas te reageren als bv. vrijchloor op 0,3 mg/l staat.

Tenslotte kan er nog op gewezen worden dat de bepalingen van VLAREM een sluiting van het zwembad opleggen als de oorzaak van de afwijking van vrij chloor en pH niet binnen het half uur is gecorrigeerd.

VLAREM zegt niet dat de waterkwaliteit binnen het half uur terug moet binnen de normen liggen. Voor bv een pH = 8 of een vrij chloorgehalte van 0,2 mg/l kan de afwijking snel gecorrigeerd worden maar voor ernstige afwijkingen wordt best het bassin gesloten gehouden tot de toestand genormaliseerd is. Onder 'ernstig' worden o.a. verstaan: vrij chloorgehalte = 0 mg/l, zeer hoge vrij chloorgehalten ten gevolge van een accidentele overchlorering (>> 10 mg/l) of een pH < 5: het zijn omstandigheden met potentieel gevaar voor baders.

ZWEMBADEN MET MINDER CHLOOR

Er zijn meer en meer baden met minder chloor (tussen 0,2 en 0,5), maar met een andere technische verwerking van het water. Deze zwembaden hebben hiervoor een speciale toestemming.

Deze website geeft je alvast wat variaties: <https://zwembadwater.be/welk-systeem-kies-ik-chloordosering-zoutelektrolyse-uv-ozon-of-hydrolyse/>

4.5.2. Helderheid van het water

Hetzelfde kan gezegd worden over de helderheid van zwemwater. Deze wordt op het zicht bepaald. Door bv. een filterdoorslag kan het water zo troebel worden dat de bodem niet meer zichtbaar is. Aan de oorzaak (doorslag filter wegens niet tijdig omgespoeld) kan misschien snel verholpen zijn, maar daarmee is de zaak verre van opgelost. **Het duurt meestal enkele uren vooraleer het water terug helder is, en in die tijd houd je het bassin best gesloten.**

HOOFDSTUK 5. DE VERTROUWENSRELATIE

5.1. Inleiding

Als eerstehulpverlener heb je een vertrouwensrelatie met het slachtoffer. Een slachtoffer moet tijdens de verzorging alles wat hij nodig acht vertellen tegen de redder, zonder dat anderen dit te weten komen.

5.2. Het beroepsgeheim

Hoe bepaal je als hulpverlener in welke situatie het beroepsgeheim geldt, en wanneer je wel mag of moet spreken?

Alle informatie die tijdens de verzorging van het slachtoffer wordt medegedeeld aan de redder en die publiekelijk niet gekend is, moet beschermd worden door wat we het beroepsgeheim noemen. Het beroepsgeheim blijft altijd gelden, ook wanneer de vertrouwensrelatie beëindigd is of als de arbeidsovereenkomst afgelopen is. Het beroepsgeheim maakt deel uit van het strafrecht. Wie het beroepsgeheim schendt, is strafbaar!

Volgende informatie valt onder het beroepsgeheim:

- De persoonlijke gegevens van het slachtoffer
- De medische informatie
- Alle andere informatie die het slachtoffer jou heeft toevertrouwt
- De informatie die jezelf vaststelt

5.3. Uitzonderingsregels

Er zijn vier situaties waar het beroepsgeheim doorbroken mag worden^[*]:

1. Als je als eerstehulpverlener opgeroepen wordt, om als getuige om een verklaring af te leggen voor de rechter of een parlementaire onderzoekscommissie, kan het beroepsgeheim onder welbepaalde voorwaarden opgeheven worden. Bijvoorbeeld: als je getuige bent van partnergeweld of getuige bent van een aanslag tegen het leven van het slachtoffer. In dergelijke noodsituaties mag je informatie melden aan de Procureur des Konings.
2. De rechtsleer neemt aan dat enkel de minderjarige zelf drager is van het recht op bescherming van zijn privéleven, inclusief de vertrouwelijke behandeling van persoonlijke gegevens. Dit betekent dat de minderjarige dit recht kan invoeren t.a.v. iedereen, ook zijn ouders, ongeacht zijn leeftijd. Vertaald naar beroepsgeheim wil dit zeggen dat de hulpverlener informatie die hem door de minderjarige is toevertrouwd, in principe niet mag doorgeven, zelfs niet aan de ouders. Hulpverleners hebben dus principiële zwijgplicht t.a.v. de ouder(s) van een minderjarig kind. Dit is niet enkel een kwestie van de bescherming van de privacy, maar zeker ook een verplichting binnen het professioneel handelen. Schending van beroepsgeheim is nl. een zwaar misdrijf. Het ouderlijk gezag houdt wel een uitzondering in voor de toegang tot gegevens van de minderjarige. Dit moet echter restrictief worden geïnterpreteerd. Een hulpverlener kan de ouders enkel informatie meedelen: Voor zover de minderjarige niet over voldoende wilsbekwaamheid beschikt; met het oog op het nemen van bepaalde opvoedingsbeslissingen, in het belang van de minderjarige. Daarnaast rechtvaardigen sommige noodsituaties (zoals dreiging van zelfmoord) dat de hulpverlener contact opneemt met de ouders. Dan moet de privacy van de minderjarige wijken voor een hoger belang (zoals de bescherming van de fysieke, psychische of seksuele integriteit). Het ouderlijk gezag neemt af doorheen de tijd en houdt op wanneer de minderjarige in staat is en bekwaam wordt geacht tot het zelf beslissen. Dan hebben de ouders die vertrouwelijke informatie niet langer nodig om beslissingen te nemen in naam van en voor hun kinderen. Bij een belangenconflict tussen ouder en kind, overheerst het belang van de minderjarige^[**].

[*] <https://www.belgium.be/nl/justitie/privacy/beroepsgeheim>

[**] <https://www.rechtspositie.be/faq/is-het-een-schending-van-het-beroepsgeheim-als-een-hulpverlener-vertrouwelijke-informatie-over>

3. Als de betrokken persoon akkoord gaat, wilsonbekwaam is of er een noodsituatie dreigt. Opgepast: gezien de wilsbekwaamheid van een persoon een medische aangelegenheid is, ligt de verantwoordelijkheid voor de evaluatie van de feitelijke wilsbekwaamheid bij de arts. Op heden bestaat er in België evenwel geen concreet stappenplan ter beoordeling van de wilsonbekwaamheid van de patiënt^[*].
4. Om leidinggevend op de hoogte te brengen; zo bestaat er een gedeeld beroepsgeheim als de leidinggevende ook deelneemt aan de hulpverlening. Het doorgeven van noodzakelijke informatie aan de hulpverlener die de verdere zorgen op hem neemt, valt hier niet onder, want ook hij is gebonden aan het beroepsgeheim. Toch is het nog altijd aangeraden de persoon ervan te overtuigen om geheime informatie zelf mee te delen.

5.4. Het weigeren van medische handelingen

Elke volwassene heeft het recht om medische behandelingen te weigeren. Voor kinderen mogen de ouders hierover beslissen. Deze regel geldt niet voor mensen die niet meer over al hun mogelijkheden beschikken om voor zichzelf te zorgen.

Vul de medische handelingen op het register van de interventies. Het weigeren van een behandeling die levensreddend is, moet niet alleen genoteerd worden in het logboek of register, maar dient eveneens doorgegeven te worden aan de gespecialiseerde hulpverleners^{[**][***]}.

[*] <https://ordomedic.be/nl/adviezen/medisch-recht/wilsbekwaamheid/inschatten-van-de-wilsbekwaamheid-van-een-pati%C3%ABnt-zorgvolmacht>

[**] <https://www.vlaanderen.be/uw-rechten-als-patient>

[***] <https://www.zorgsaam.org/ziekenhuis/informatie-voor-patienten/rechten-en-plichten/>

HOOFDSTUK 6. DE MELDINGSPLICHT

6.1. Inleiding

Een register van de interventies wordt bijgehouden in het EHBO-lokaal.

6.2. De essentiële elementen van een melding

Het register of logboek omvat minstens volgend elementen:

- Naam, voornaam en eventueel de contactgegevens van de betrokkenen en eventueel hun begeleiding.
- De naam van de persoon die de eerste hulp heeft toegediend.
- De plaats, de datum en het uur van het ongeval en van de interventie.
- Wat er gebeurd is / vaststellingen van bepaalde feiten.
- De aard van de interventie (welke nazorg werd er toegepast?).
- De identiteit van de getuigen: naam en adres.

Naast deze elementen, kan bijkomende informatie toegevoegd worden, zoals:

- Technisch defect.
- Overtreding van het inwendig reglement.
- Gevolgen van de gebeurtenis.
- Oproepen van de gespecialiseerde hulpdiensten: dokter, brandweer, politie, 1-1-2, enz.
- Inlichten van de directie.
- Verklaringen van bepaalde personen en hun gegevens.
- Enz.

6.3. De rapportering

We registreren interventies, om ze in de toekomst te kunnen vermijden en om een verband te kunnen leggen met de verzekering voor arbeidsongevallen.

Bij een ernstig ongeval of overlijden is de zwembadverantwoordelijke wettelijk verplicht dit aan te geven aan de inspectie van Toezicht Volksgezondheid: het artikel 5.32.9.2.2. 3.12° van de VLAREM reglementering zegt dat: “elk overlijden of ernstig ongeval binnen het zwembadgebouw wordt binnen een termijn van 24 uur telefonisch gemeld aan de gezondheidsinspecteur.”

6.4. Procedures voor eerste hulp

Procedures dienen uitgewerkt te worden om ervoor te zorgen dat slachtoffers zo snel mogelijk geholpen worden. Alle medewerkers van een zwembadcomplex dienen op de hoogte te zijn van de procedures.

Via interne communicatie wordt het personeel ingelicht over:

- De procedures voor eerste hulp.
- De procedures voor communicatie.
- De alarmprocedures.
- Wie er eerstehulpverlener is.
- Waar het EHBO- en reanimatiemateriaal zich bevindt.

6.5. Mentaal welzijn, psychologische nazorg en preventie

Het mentale welzijn en de psychologische nazorg zijn belangrijk. Gelukkig zien we vandaag dat er hier meer aandacht aan besteed wordt en dat een slachtoffer te rade kan gaan bij gespecialiseerde hulpverleners. Jammer genoeg wordt de redder vergeten, vermits hij vaak niet als slachtoffer wordt aanschouwd.

Wanneer de interventie niet vlekkeloos verliep of je zit nog met vragen na een geslaagde interventie, dan kan dit aan je knagen.

Het kan zijn dat je na een interventie schuldgevoelens hebt of dat je erg boos zult zijn. De verwerking van de gevoelens gaan meestal over door erover te praten, na te denken of informatie op te zoeken.

Als de emoties, de boosheid of schuldgevoelens blijven, dan kan het noodzakelijk zijn om hulp te zoeken.

6.5.1. Mentaal welzijn

Interne en externe oorzaken kunnen zorgen voor een verstoord mentaal welzijn.

Interne oorzaken:

- Zelfbeeld.
- Emotionele achtergrond.
- Vertrouwen door ervaring.

Externe oorzaken:

- Kritiek ten gevolge van vooroordelen en verwachtingen (bijvoorbeeld: je moest dat gezien hebben), sociale impact van de groep.
- Taboes t.o.v. het vragen van psychologische hulp.

6.5.2. Psychologische nazorg

Sinds de aanslagen in Brussel op 22 maart 2016 kreeg de psychologische nazorg extra aandacht. Zo biedt het Fire Stress Team (FiST) nazorg aan voor brandweerlui, organiseert de psychosociale dienst van het leger opvang voor militairen en vangt het Stressteam van de politie de politiemensen op.

Elke organisatie of gemeente kunnen beroep doen op overheidsdiensten, maar kunnen evenzeer een eigen psychologisch steunteam aanstellen of beroep doen op externe experts.

Als mens reageren we niet allemaal op dezelfde manier na een interventie. Sommige beleven flashbacks (herbeleven van een gebeurtenis in de menselijke geest), blijven boos, krijgen depressieve gevoelens, enz.

Praktijktips om de impact te milderen:

- Durf erover te praten.
- Praat er met iemand over die je vertrouwt.
- Vermijd een persoonlijk gesprek niet!
- Blijf plannen maken voor de toekomst.
- Tracht je normen en waarden te behouden.
- Aanvaard dat dergelijke gebeurtenissen niet zomaar weggaan.
- Krop gevoelens niet op
- Enz.

Het is goed om te weten dat je hulp kunt invoeren. Dit kan via de huisarts of bij Tele-onthaal.

Je kan met Tele-Onthaal 24u/24u praten over de meest uiteenlopende onderwerpen. Mensen bellen of chatten vaak over relatieproblemen, ziekte, depressie, eenzaamheid, zelfdoding, allerlei praktische problemen, enz. Je kan bij Tele-Onthaal terecht met alles waar je je zorgen over maakt. Deze dienst is volledig gratis.

6.5.3. Preventie

Hoe beter je voorbereid bent op noodsituaties, hoe 'beter' je een reële situatie kan aanpakken en nadien verwerken. Dat is ook de reden waarom er meer en meer wordt geoefend op die situaties en het belangrijk is dit regelmatig te herhalen. Mentale weerbaarheid is in dergelijke situaties vaak cruciaal.

1. Wat betekent ARAB?
2. Wat betekent VLAREM?
3. Benoem drie regels die de VLAREM de zwembaden oplegt.
4. Welk diploma van redder zal je in Vlaanderen het meeste tegenkomen?
5. Wat zijn de kerntaken van de redder?
6. Wat is nodig om deze kerntaken goed uit te kunnen voeren?
7. Wat zijn de essentiële elementen van een melding?
8. Waarom registreren we de interventies (rapportage)?
9. Aan welke voorwaarden moet er voldaan worden om burgerlijk aansprakelijk gesteld te worden?
10. Wie dient er de noodprocedures te kennen en te allen tijde te kunnen toepassen?
11. Welke drie spelers staan in voor de veiligheid in een zwembad en waarom?
12. Welke zijn de regels om als redder les te geven aan baders?
13. Leg de afkorting RIO uit en geef hier meer informatie rond!
14. Je kan berekenen hoeveel redders er nodig zijn in een bepaalde situatie aan de hand van een toezichtsplan of een toezichtsformule.
15. Wat is instrumentele-agressie en hoe ga je er best mee om?
16. Mag je iemand uit het bad zetten/de toegang tot het zwembad weigeren?
17. Wat is een noodprocedure?
18. Naar welke dienst bel je met volgende nummers: 101, 070245245?
19. Waarvoor staat de afkorting ICE in een gsm?
20. Mogen foto's genomen worden in een zwembad? Leg uit waarom wel/niet.
21. Welke factoren beïnvloeden de waterkwaliteit?
22. Waarom mag je nooit natriumhypochloriet samen gebruiken met een sterk zuur?
23. Welke parameters dienen dagelijks in een zwembad gecontroleerd te worden?
24. Hoeveel keer per dag dient er een monstername te gebeuren van het zwembadwater?
25. Wat dien je als redder te doen als de waarden van je monstername teveel afwijken?
26. Leg uit wat het beroepsgeheim is.
27. Wat valt er onder het beroepsgeheim volgens de cursusmodule functioneren?
28. Leg de vier uitzonderingsregels uit, wanneer je het beroepsgeheim mag schenden.
29. Mag een kind medische hulp weigeren?
30. Waar wordt het register van de interventies normaal bijgehouden tijdens de werkuren?
31. Wat is het doel van de rapportering van de interventies?
32. Benoem de interne oorzaken die voor een verstoord mentaal welzijn kunnen zorgen.
33. Benoem de externe oorzaken die voor een verstoord mentaal welzijn kunnen zorgen.
34. Geef vijf praktijktips om de impact van een trauma mogelijks te verlichten?
35. Wat is het nummer van het Tele-onthaal en wat doen ze daar?

Titel	Functioneren
Versie	2024
Uitgever	Sport Vlaanderen - Vlaamse Trainersschool
Auteurs	Werner Van Assche, Rudy Calders, Geert Vandenwijngaert, Marjolein van Poppel, Lien Van Belle, Karel Logghe en Flor Bosmans Met medewerking van docenten (Hoger en Duiker-) Redder en leden van het Permanent Overlegorgaan Redden
Foto's	Werner Van Assche, Rudy Calders & Netwerk Lokaal Sportbeleid
ISBN	9789072833266 D/2016/0436/003